

ALLÒ QUE TOT REVOLUCIONARI HA DE SABER SOBRE LA REPRESSIÓ

Victor Serge

INTRODUCCIÓ

La victòria de la revolució a Rússia posà en mans dels revolucionaris tot el mecanisme de la policia política més moderna, més poderosa i experimentada, forjada en més de cinquanta anys de lluita contra les elits d'un gran poble.

Conèixer els mètodes i els procediments d'aquesta policia interessa de seguida a tot militant: la defensa capitalista utilitza a tot arreu els mateixos mitjans; totes les policies, solidàries en general, s'assemblen.

Aquesta ciència de la lluita revolucionària, que els russos adquiriren en més de mig segle d'esforços i sacrificis immensos, els militants dels països on actualment es desenvolupa l'acció hauran d'assimilar-la en un lapse molt més curt donades les circumstàncies creades per la guerra, per les victòries del proletariat rus i per les derrotes del proletariat internacional: crisi del capitalisme mundial, naixement de la Internacional Comunista, desenvolupament sobtat de la consciència de classe de la burgesia; feixisme, dictadures militars, terror blanc, lleis iniquies. Això és necessari des d'ara. Si es té un bon coneixement dels mitjans dels quals disposa l'enemic, les pèrdues podran ser menors. Resulta per tant necessari, per una finalitat pràctica, estudiar bé l'instrument principal de tota reacció i de tota repressió: aquesta màquina d'estrangular revoltes anomenada policia. Nosaltres ho aconseguirem, perquè l'arma perfeccionada que forjà l'autocràcia per defensar la seva existència – l'*Ojrana* (la Defensiva), o Seguretat General de l'imperi rus – caigué en les nostres mans.

Aquest estudi, per ser realitzat a fons, la qual cosa seria molt útil, exigiria un temps de què l'autor no disposa. Les pàgines que segueixen no pretenen suplir-lo. Seran suficients, espero, per posar en alerta els camarades i per fer-los evident una important veritat que em commogué des de la primera visita als arxius de la policia russa: la de que no hi ha força en el món capaç de contenir la marea revolucionària quan aquesta puja, i que totes les policies, no importa el seu maquiavelisme, la seva ciència i els seus crims, són quasi del tot impotents.

El present treball, publicat per primera vegada en el *Butlletí comunista* de novembre de 1921, fou completat curiosament. Els problemes teòrics i pràctics que l'estudi del mecanisme d'una policia no deixen de suscitar en la ment del lector obrer, sigui la que sigui la seva formació política, són examinats en dos nous assaigs. *Els Consells al militant*, de la utilitat del qual, no obstant el seu evident simplisme, l'experiència no permet no dubtar, esbossen les regles primordials de la defensa obrera contra la vigilància, els xivatos i la provocació.

Des de la guerra i la Revolució d'Octubre, la classe obrera no es pot conformar amb realitzar una tasca únicament negativa, destructora. S'ha obert l'era de les guerres civils. Sigui la seva actualitat quelcom de quotidiana, o estigui aplaçada "per anys", no és menys cert que en la majoria dels partits comunistes es presenten des d'ara les múltiples qüestions de la presa del poder. A principis de 1923, l'ordre capitalista d'Europa semblava gaudir d'una estabilitat capaç de desencoratjar als impacients. Malgrat tot, l'ocupació "pacífica" del Ruhr, a finals d'any, feia flotar sobre Alemanya, tremendament real, l'espectre de la revolució.

D'altra banda, tota acció tendint a la destrucció de les institucions capitalistes necessita ser complementada amb una preparació, encara que sigui teòrica, de l'obra creadora del demà. "L'esperit destructor – deia Bakunin – és alhora esperit creador." Aquest gran pensament, la interpretació literal del qual, lamentablement, ha al·lucinat alguns revoltosos, s'acaba de convertir en una veritat pràctica. El mateix esperit de la lluita classista porta avui els comunistes a destruir i a crear simultàniament. De la mateixa manera que l'antimilitarisme actual necessita ser complementat per la preparació de l'Exèrcit Roig, el problema de la repressió plantejat per la policia i la justícia burgeses té un aspecte positiu de gran importància. He cregut convenient definir-lo a grans trets. Hem de conèixer els mitjans de l'enemic; hem de conèixer també la nostra tasca en tota la seva amplitud.

– I –

L'OJRANA RUSSA

I. El policia. La seva especial presentació

L'*Ojrana* succeí, el 1881, la famosa *3a Secció* del Ministeri de l'Interior. Però no es desenvolupà veritablement sinó a partir de 1900, data en la qual fou encapçalada per una nova promoció de gendarmes. Els vells oficials de gendarmeria, principalment de graus superiors, consideraren contrari a l'honor militar dedicar-se a determinats quefers policíacs. La nova promoció passà per alt aquells escrúpols i començà a organitzar científicament la policia secreta, la provocació, la delació i la traïció en els partits revolucionaris. D'ella en sortiran homes erudits i talentosos, com aquell coronel Spiridovich, qui ens deixà una voluminosa *Història del partit socialista-revolucionari* i una *Història del partit socialdemòcrata*.

El reclutament, la instrucció i l'ensinistrament professional es realitzaven amb atencions molt especials. En la Direcció General, cadascun tenia la seva fitxa, document completíssim en el qual fins i tot es troben detalls graciosos. Caràcter, grau d'escolaritat, intel·ligència, anys de servei, tot està allà anotat amb un propòsit d'utilitat pràctica. Un oficial, per exemple, és qualificat com a "limitat" – bo per les tasques subalternes, sempre que se'l tracti amb rigor –, i un altre assenyalat com a "inclinat a festejar les dames".

Entre les moltes preguntes del qüestionari, destaco aquestes: "Coneix els estatuts i programes dels partits? De quins?" I trobo que el nostre amic festejador de dames "coneix bé les idees socialistes-revolucionàries i anarquistes – regularment les del partit socialdemòcrata – i superficialment les del Partit Socialista Polonès". Hi ha aquí una erudició sàviament esglaonada. Continuem, però, l'examen de la mateixa fitxa. El nostre policia "ha seguit el curs d'història del moviment revolucionari?" "En quants i en quins partits hi ha agents secrets?" Intel·lectuals? Obrers? Fàcilment s'entén que, per formar els seus gossos, l'*Ojrana* organitzava curssets en què s'estudiava cada partit, els seus orígens, el seu programa, els seus mètodes i fins i tot la biografia dels militants coneguts.

Anotem aquí que aquesta gendarmeria russa, ensinistrada per les finalitats més delicades de la policia política, no tenia res en comú amb les gendarmeries dels països d'Europa occidental. El seu equivalent el té en les policies secretes de tots els Estats capitalistes.

II. La vigilància exterior

Per principi, tota vigilància és exterior. Es tracta sempre de seguir l'individu, de conèixer les seves activitats i els seus moviments, els seus contactes, i després de penetrar les seves intencions. Aquests serveis també estan desenvolupats en totes les policies i l'organització russa ens proporciona, sens dubte, el prototip de tots els serveis semblants.

Els agents russos (de vigilància exterior) pertanyien, igual que els "agents secrets" en realitat xivatos i provocadors – a l'*Ojrana* o Seguretat Política. Eren part del servei d'investigacions, que només podia detenir a algú per un mes; en general, el servei d'investigacions solia passar els seus detinguts a la Direcció de la gendarmeria, la qual continuava la instrucció.

El servei de vigilància exterior era el més senzill. Els seus abundants agents, dels quals posseïm les fotografies d'identitat, pagats amb 50 rubles al mes, tenien com a única tasca espionar a la persona que se'ls designava d'hora en hora, de dia i de nit, sense cap interrupció. No havien de saber, en principi, ni el seu nom ni la finalitat de tal espionatge, sens dubte per preveure qualsevol error o traïció. La persona vigilada rebia un sobrenom; *el Ros, la Patrona, Vladimir, el Cotxer*, etc. Hem trobat aquests sobrenoms encapçalant informes diaris, en voluminosos infolis, que contenien els informes consignats pels agents. Els informes són d'una exactitud minuciosa i no han de contenir llacunes. El text es troba redactat més o menys com segueix:

El 17 d'abril, a les 9.54 hores del matí, l'Ama sortí de casa, posà dues cartes en el correu de la cantonada del carrer Pushkin; entrà a diversos magatzems del bulevard x; entrà a les 10.30 en el

número 30 del carrer z, sortí a les 11 i 20, etc.

En els casos més seriosos, dos agents espiaven a la mateixa persona *sense conèixer-se*, els seus informes es confrontaven i complementaven.

Aquests informes diaris eren enviats a la gendarmeria per ser analitzats per especialistes. Aquests funcionaris, gossos de cambra d'una perillosa perspicàcia, elaboraven quadres sinòptics per resumir les activitats i els moviments de la persona, el número de les seves visites, la seva regularitat, duració, etc.; en certes parts, aquests esquemes permetien apreciar la importància de les relacions d'un militant i la seva provable influència.

El policia Zubátov, qui cap a 1905 intentà apoderar-se del moviment obrer dels grans centres, creant en ells sindicats, portà l'espionatge al seu més alt grau de perfecció. Les seves brigades especials podien seguir un home per tota Rússia, fins i tot per tota Europa, desplaçant-se darrera d'ell de ciutat en ciutat o de país en país. Els agents secrets, a part d'això, no havien de preocupar-se per les despeses. El carnet de dietes d'un d'ells, relatiu al mes de gener de 1905, ens mostra una xifra de despeses generals que s'elevava a 634.35 rubles. Per què ens imaginem la quantitat del crèdit de què gaudia un simple xivato, serà suficient amb què recordem que, per aquesta època, un estudiant vivia fàcilment amb 25 rubles al mes. Cap a 1911 apareix el costum d'enviar agents secrets a l'estranger per vigilar els emigrats i per prendre contacte amb les policies europees. Els xivatos de sa majestat imperial estigueren al seu gust en totes les capitals del món.

L'*Ojrana* tenia la particular missió de buscar i vigilar constantment a determinats revolucionaris, considerats els més perillosos, principalment els terroristes o els membres del partit socialista-revolucionari que practicaven el terrorisme. Els seus agents havien de portar sempre amb ells col·leccions de fotografies formades de 50 a 70 retrats, entre els quals, a l'atzar. Reconeixem a Savinkov, al difunt Nathanson, a Argunov, a Avskéntiev (ai!), a Karelin, a Ovsíánikov, a Vera Figner, a Pechkova (la sentora Gorki), a Fabrikant. També estaven a la seva disposició reproduccions del retrat de Marx, doncs la presència d'aquest retrat en una habitació o en un llibre constituïa un indici.

Un detall còmic: la vigilància exterior no s'exercia solament sobre els enemics de l'antic règim. Tenim en el nostre poder agendes que testimonien que les activitats i els moviments dels ministres de l'imperi no escapaven a la vigilància de la policia. Una *Agenda de control de les converses telefòniques* del Ministeri de Guerra, el 1916, ens mostra, per exemple, quantes vegades per dia diferents personatges de la cort preguntaren per la precària salut de la senyora Sujomlinov!

III. Els arcans de la provocació

El mecanisme més important de la policia russa era segurament la seva "agència secreta", nom decent del servei de provocació, els orígens del qual es remunten a les primeres lluites revolucionàries i que adquirí un desenvolupament extraordinari després de la revolució de 1905. Polícies (anomenats oficials de gendarmeria) preparats especialment, instruïts i seleccionats, s'ocupaven del reclutament dels agents provocadors. Els seus majors o menors èxits en aquest domini eren tinguts en compte per qualificar-los i fer-los ascendir. Precisos instructius establien fins els detalls més petits de les seves relacions amb els col·laboradors secrets. Especialistes altament retribuïts reunien, finalment, totes les informacions proporcionades pels provocadors, les estudiaven, les ordenaven i les arxivaven en expedients.

En els edificis de l'*Ojrana* (Fontanka 16, Petrograd) hi havia una habitació secreta en la qual només entraven el director de la policia i el funcionari encarregat de classificar les peces. Era el local de l'agència secreta. Contenia fonamentalment el prestatge amb les fitxes dels provocadors, en el qual trobem més de 35 mil noms. En la majoria dels casos, el nom de l'"agent secret" es trobava substituït per un pseudònim per motius de precaució, la qual cosa motivà que la identificació de molts d'aquests miserables, en caure els expedients complets, després del triomf de la revolució, en mans dels camarades, fos particularment difícil. El nom del provocador no havia de ser conegut més que pel director de l'*Ojrana* i per l'oficial encarregat de mantenir amb ell relacions permanents. Els mateixos rebuts que els provocadors firmaven cada fi de mes, cobrats tan normalment i pacífica com els rebuts dels demés funcionaris, per sumes que anaven de 3, 10, 15 rubles mensuals fins 150 ó 200 com a màxim no apareixen en general més que amb el

pseudònim. Però l'administració, desconfiant dels seus agents i gelosa que els oficials de gendarmeria no inventessin col·laboradors imaginaris, procedia molt freqüentment a minucioses investigacions per revisar les diferents branques de l'organització. Un inspector amb amplis poders investigava personalment els col·laboradors secrets, els entrevistava a discreció, els acomiadava o els augmentava el sou. Agreguem que els seus informes eren curosament verificats – tant com fos possible – els uns mitjançant els altres.

IV. Instructiu sobre reclutament i servei d'agents provocadors

Vegem seguidament un document que podem considerar com l'abecé de la provocació. Es tracta de l'*Instructiu relatiu a l'agència secreta*, fulletó de 27 pàgines mecanografiades en petit format. El nostre exemplar (el número 35), porta a més, en la part superior aquestes tres advertències: "Molt secret", "Us confidencial", "Secret professional". Quina insistència en recomanar misteri! Aviat s'entendrà perquè.

Aquest document, que denotava coneixements psicològics i pràctics, esperit meticulosament previsor, una molt curiosa mescla de cinisme i d'hipocresia moral oficial, interessarà un dia els psicòlegs. Comença amb indicacions generals:

La Seguretat Política ha de tendir a destruir el moviment revolucionari en el moment de la seva major activitat i no desviar el seu treball dedicant-se a empreses menors.

De manera que el principi és: deixar desenvolupar el moviment per després liquidar-lo millor.

Els agents secrets rebran un tracte fix, proporcional als serveis prestats.

La Seguretat ha de:

Evitar al màxim entregar els seus col·laboradors. Amb aquest objectiu, no detenir-los, ni deixar-los en llibertat més que quan altres membres d'igual importància pertanyents a la mateixa organització revolucionària puguin ser detinguts o alliberats.

La Seguretat ha de:

Facilitar als seus col·laboradors el guanyar la confiança dels militants.

Segueix un capítol dedicat al reclutament.

El reclutament d'agents secrets ha de ser la constant preocupació del director d'Investigacions i dels seus col·laboradors. No han de desaprovechar cap oportunitat, encara que presenti poques probabilitats d'aconseguir agents...

Aquesta tasca és extremadament delicada. És necessari, per a poder realitzar-la, prendre contacte amb els detinguts polítics...

Hauran de ser considerats com a propensos a ingressar al servei els revolucionaris dèbils de caràcter, els agreujats pel partit, els que visquin en la misèria, els fugits de llocs de deportació o els pendents de ser deportats.

L'*Instructiu* recomana estudiar "amb compte" les debilitats de l'individu i aprofitar-les; conversar amb els seus amics i parents, etc.; multiplicar "constantment els contactes amb els obrers, amb els testimonis, amb els pares, etc., sense mai perdre de vista l'objectiu...".

Estranya duplicitat de l'ànima humana! Tradueixo literalment tres desconcertants línies:

Podem utilitzar els serveis revolucionaris que es trobin en la misèria que, sense renunciar a les seves conviccions, acceptin cedir informacions per necessitat...

Aleshores, n'hi havia? Però continuem.

Col·locar xivatos juntament amb els detinguts és d'una utilitat excel·lent.

Quan una persona sembla madura per entrar en el servei – és a dir, quan es tracta, per exemple, d'un revolucionari moralment destruït, atribolat, desorientat potser pels seus propis fracassos –, hauran d'afegir-se a la seva causa d'altres acusacions pitjors per tenir-lo millor atrapat.

Capturar tot el grup al qual pertany i conduir la persona en qüestió davant el director de la policia; tenir motius greus per acusar-lo, reservant-se malgrat tot la possibilitat d'alliberar-lo alhora que als altres revolucionaris empresonats, sense provocar escàndol.

Interrogar la persona en una entrevista personal. Treure avantatge, per convèncer-lo, de querelles entre els grups, d'errors de militants, de coses que fereixin el seu amor propi.

Es pot veure, llegint aquestes línies, el policia paternal que s'apiada de la sort de la seva víctima:

Clar, mentre vostè anirà a treballs forçats per les seves idees, el seu camarada X..., qui li ha jugat tan males passades, es donarà una vida regalada a costa seva. Què vol? Paguen justos per pecadors!

Això pot resultar si es tracta d'un dèbil, o d'algú sobre el qual pesen anys de deportació...

Tant com sigui possible tenir molts col·laboradors en cada organització.

La Seguretat ha de ser la que dirigeixi els seus col·laboradors i no ser dirigida per ells.

Els agents secrets no hauran de conèixer mai les informacions proporcionades pels seus col·legues.

I heus ací un passatge que Maquiavel no hauria desaprovat:

Un col·laborador nostre que treballa en llocs de segona en una organització revolucionària, pot ascendir en aquesta només amb què siguin arrestats militants de major importància.

Mantenir l'absolut secret de la provocació és, naturalment, una de les majors cures de la policia.

L'agent jura guardar secret absolut; en entrar en servei no ha de modificar en res els seus costums habituals.

Les relacions amb ell són envoltades de preocupacions difícilment superables. Poden ser assignades entrevistes a col·laboradors dignes de tota confiança- Tindran lloc en apartaments clandestins, compostats per diverses peces que no tinguin comunicació directa entre elles, on, en cas de necessitat, es pugui aïllar diferents visitants. L'encarregat de la casa ha de ser un treballador civil. Mai no podrà rebre visites personals. Tampoc haurà de conèixer els agents secrets ni parlar-los. Estarà obligat a obrir personalment, assegurant-se que abans de la seva sortida no hi hagi ningú a les escales. Les entrevistes tindran lloc en habitacions tancades amb clau. No hauran de descobrir-se papers comprometedors. S'anirà amb compte de no assentar cap visitant prop de les finestres o miralls. A la mínima sospita, canviar d'apartament.

El provocador no podrà, en cap cas, presentar-se a la Seguretat. No podrà emprendre cap missió important sense el consentiment del seu cap.

Els contactes es fan mitjançant senyals convingudes prèviament. La correspondència es dirigirà a direccions convencionals.

Les cartes dels col·laboradors secrets han d'estar escrites amb escriptura irreconeixible i no contindran sinó expressions corrents. Servir-se de paper i de sobres que estiguin d'acord amb el nivell social del destinatari. Utilitzar tinta simpàtica. El col·laborador deposita ell mateix les seves cartes. Quan les rep, està obligat a cremar-les després d'haver-les llegit. Les direccions convencionals no han d'apuntar-se mai.

Un problema greu era el d'alliberar un agent secret arrestat entre els que ell havia entregat. A aquest supòsit, l'instructiu no recomana utilitzar el recurs de l'evasió, doncs:

Les evasions criden l'atenció dels revolucionaris. Prèviament a la liquidació de qualsevol organització, consultar els agents secrets sobre les persones que s'hauran de deixar en llibertat, amb vistes a no traïr els nostres mitjans d'informació.

V. Una monografia de la provocació a Moscou (1912)

Una altra peça escollida en els arxius de la provocació ens ajudarà a abastar l'extensió d'aquesta. Es tracta d'una espècie de monografia de la provocació a Moscou, el 1912. És l'informe d'un alt funcionari, el senyor Vissariánov, qui fos comissionat aquell any per exercir un viatge d'inspecció a l'agència secreta de Moscou.

El senyor Vissariánov complí la seva missió del primer d'abril al 22 del mateix mes. El seu informe constitueix un gruixut quadern mecanografiat. Consagra a cada provocador, assenyalat, està clar, pel seu pseudònim, una notícia detalladíssima. N'hi ha de molt curioses.

El 6 d'abril del 1912 hi havia a Moscou 55 agents provocadors oficialment en funcions. Es repartien com segueix:

Socialistes revolucionaris, 17; socialdemòcrates, 20; anarquistes, 3; estudiants (moviment de les escoles), 11; institucions filantròpiques, etc., 2; societats científiques, 1; *zemstvos*, 1. A més, "l'agència secreta de Moscou controla també la premsa, els octubristes (partit K. D. Constitucional-democràtic), els agents de Búrtzev, els armenis, l'extrema dreta i els jesuïtes.

Els col·laboradors eren caracteritzats en informes bastant concisos.

Partit socialdemòcrata. Fracció bolxevic. Portnoi (el Sastre), torner en fusta, intel·ligent. En servei des de 1910. Rep 100 rubles al mes. Col·laborador molt ben informat. Serà candidat a la Duma. Participà en la conferència bolxevic de Praga. De 5 militants enviats des de Rússia a aquesta conferència, 3 foren detinguts...

A part d'això, quant a la conferència bolxevic de Praga, el nostre alt funcionari de policia es congratulava dels resultats obtinguts pels agents secrets. Alguns havien aconseguit infiltrar-se en el Comitè Central, i un d'ells, un xivato, fou comissionat pel partit per introduir literatura a Rússia. "Així tenim tot l'aparell de propaganda", constata el nostre policia.

Aquí s'imposa un parèntesi. Sí, ells tenien en les mans, en aquell moment, l'aparell de propaganda bolxevic. Però, l'eficàcia d'aquesta propaganda minorà? La paraula escrita de Lenin perdé quelcom del seu valor en passar per les mans dels xivatos? La paraula revolucionària té la seva força en ella mateixa, només necessita ser escoltada. No importa qui la transmeti. L'èxit de l'*Ojrana* hauria estat de veritat decisiu si hagués aconseguit impedir aprovisionar-se les organitzacions bolxevics de literatura procedent de l'estranger. Però *no podia fer-ho més que en certa mesura*, amb el risc de desemmascarar els seus quadres.

VI. Expedients d'agents provocadors

Què és un agent provocador? Posseïm milers d'expedients on trobem una documentació abundant sobre les persones i les activitats d'aquests miserables. Donem un cop d'ull d'alguns:

Expedient 378. Julia Oréstovna Serova (àlies *Pravdivy [la verídica]* i *Uliánova*). A una pregunta del ministre sobre la fulla de servei d'aquesta col·laboradora acomiadada (per estar "cremada"), el director de la policia respon enumerant els seus excel·lents treballs. La carta té quatre llargues pàgines. Jo la resumeixo, però en termes quasi textuals:

Julia Oréstovna Serova fou encarregada, de setembre de 1907 a 1910, a la vigilància de les organitzacions socialdemòcrates. Ocupava llocs relativament importants en el partit, i per això pogué rendir-nos grans serveis, tant a Petersburg com a províncies. Tota una sèrie de detencions fou aconseguida gràcies a les seves informacions.

El setembre de 1907 féu arrestar el diputat de la Duma, Sergei Sañtykov.

A finals de 1908 féu arrestar 4 militants: Ríkov, Noguín, Gregori i Kamenev.

El 9 de març de 1908 féu arrestar el membre del Comitè Central, Innocent Dubrobsky.

El febrer de 1909 féu decomisar els materials d'una impremta clandestina i aplanar l'oficina de passaports del partit.

L'1 de març de 1905 féu arrestar tot el comitè de Petersburg.

Contribuí, a més, a arrestar a una banda d'expropiadors (maig de 1907), a decomisar remeses de literatura i especialment el transport de literatura il·legal per Vilna. El 1908 ens tingué al corrent de totes les reunions del Comitè Central i indicà la composició dels comitès. El 1909 participà en una conferència del partit a l'estranger, de la qual ens informà. El 1909 controlà les activitats d'Alexis Ríkov.

Aquesta era la seva bella fulla de serveis. Però Serova acabà per "cremar-se". El seu marit, diputat de la Duma, declarà en els diaris de la capital que ja no la considerava la seva dona. Això fou entès. Com ja no podia prestar serveis, els seus superiors jeràrquics li donaren les gràcies. Caigué en la misèria. L'expedient està ple de cartes que enviava al director de la Seguretat: protestes de fidelitat, recordatoris de serveis prestats, demandes d'ajuda.

No conec res més aflictiu que aquestes cartes escrites amb lletra nerviosa i estreta d'intel·lectual. La "provocadora desocupada", com ella es qualifica en alguna part, sembla acorralada, fustigada per la misèria, en una total desintegració moral. És necessari subsistir. No sap fer res amb les mans. El seu desarrenjament interior la impedeix trobar una solució, un treball simple i raonable.

El 16 d'agost de 1912, escriu al director de la policia:

Els meus dos fills, dels quals el primogènit té 5 anys, manquen de vestits i de calçat. Tampoc tinc mobiliari. Estic massa mal vestida per poder trobar treball. Si vostè no m'assigna un socors, em veuré obligada al suïcidi...

L'hi assignen 150 rubles.

El 17 de setembre, en una altra carta, a la qual s'adjunta una missiva pel seu marit, que el director de policia haurà de posar al correu:

Vostè veurà, en l'última carta que escric al meu marit, que poc abans d'acabar amb la meua vida encara nego haver servit a la policia. He decidit acabar. No és comèdia ni efectisme. Ja no em crec capaç de recomençar la vida.

Malgrat tot, Serova no es matarà encara. Alguns dies més tard, denuncia un senyor ancià que amaga armes. Les cartes formen un volum gruixut. Heus ací una de commovedora: unes poques línies d'acomiadament per l'home que fou el seu marit:

Amb freqüència he estat culpable respecte a tu. Fins i tot fins ara no t'havia escrit. Però oblida allò de dolent i recorda només la nostra vida en comú, el nostre treball en comú i perdona'm. Deixo la vida. Estic cansada. Sento que moltes coses s'han trencat dins meu. No podria maleir ningú; però maleïts siguin els "camarades"!

On comença, en aquestes cartes la sinceritat? On acaba la falsedat? No se sap. Estem front una ànima complexa, malvada, dolorosa, tacada, prostituïda, despullada.

Malgrat tot, la Seguretat no fou sorda a les seves crides. Cadascuna de les cartes de la Serova, amb lletra del cap de serveis, porta al revers la resolució del director: "Enviar 250 rubles", "Destinar 50 rubles". La vella col·laboradora anuncia la mort d'un dels seus fills. "Verificar-ho", escriu el director. Després, demanarà que se li faciliti una màquina d'escriure per aprendre mecanografia. La Seguretat no té màquines disponibles. Finalment les seves cartes es fan més i més apressants.

En nom dels meus fills – escriu el 14 de desembre – li escric amb llàgrimes i sang. Concediu-me un últim socors de 300 rubles. Amb això en tindrè prou.

Se li concedeix, a canvi de que deixi Petrograd. En total, durant 1911, Serova rep 743 rubles en tres remeses; el 1912, 788 rubles en sis remeses. En aquella època això era considerable.

Després d'un últim socors enviat el febrer de 1914, Serova rep un petit treball a l'administració de ferrocarrils. Ben aviat el perdrà per estafar petites sumes als seus companys de feina. S'escriu en el seu expedient: "Culpable d'extorsió. Ja no mereix cap confiança." Sota el nom de Petrova aconsegueix, malgrat tot, entrar al servei de la policia de ferrocarrils on, descoberta, l'acomia. El 1915 encara sol·licita un treball com a delatora. El 28 de gener de 1917, poc abans de la revolució, aquesta anciana secretària d'un comitè revolucionari escrivia a "Sa excel·lència, senyor Director de la Policia", li recordava els seus bons i lleials serveis i li proposava informar-lo de l'activitat del partit socialdemòcrata, en el qual podia fer entrar el seu segon marit.

En la vetlla dels grans esdeveniments que es senten venir, sofreixo per no poder ser-vos útil.

Expedient 383. *Osipov*, Nicolái Nicoláievich Veretsky, fill d'un pope. Estudiant. Col·laborador secret des de 1903, per vigilar l'organització socialdemòcrata i la joventut de les escoles de Pavlograd.

Enviat a Petersburg pel partit el 1905. amb la missió d'introduir armes a Finlàndia, es presenta immediatament a la direcció de la policia per rebre instruccions.

En sospitar d'ell els seus companys, és arrestat, es passa 3 mesos a la secció secreta de l'*Ojrana* i aconsegueix ser enviat a l'estranger amb l'objectiu de "rehabilitar-se davant els militants".

Cito textualment d'un informe:

Veretsky dóna la impressió de ser un home molt intel·ligent i culte, d'una gran modèstia, consciencios i honest; diguem en favor seu que dedica la major part dels seus honoraris als seus ancians pares.

El 1915, aquest excel·lent jove es retira del servei i rep encara dotze mensualitats de 75 rubles.

Expedient 317. *El Malalt*. Vladímir Ivánovich Lorberg. Obrer. Escriu feixugament. Treballa en una fàbrica i rep 10 rubles al mes. Un proletari de la provocació.

Expedient 81. Serguéi Vasilievich Práotsev, fill d'un membre de la *Narodnaia Volia*, es vanagloria d'haver crescut en un medi revolucionari i de posseir vastes i útils relacions.

Posseïm milers d'expedients semblants.

Perquè la baixesa i la misèria de certes ànimes humanes són insondables.

Encara no ens hem ocupat dels expedients de dos col·laboradors secrets els noms dels quals direm. Tot i això, han de ser mencionats aquí com casos típics: un intel·lectual valuós, un tribú.

Stanislaw Broxowski, escriptor polonès d'apreciable talent, respectat per la joventut, autor d'assaigs crítics sobre Kant, Zola, Mijailovsky, Avenarius, "herald del socialisme, en el qual veia la més profunda síntesi de l'esperit humà i del que voldria fer un sistema filosòfic que abastés la naturalesa i la societat" (*Naprzod*, 5 de maig de 1908), autor de la novel·la revolucionària *La flama*, reclutat per l'*Ojrana* de Varsòvia per les seves relacions amb els medis revolucionaris i "progressistes", amb honoraris mensuals de 150 rubles.

El pope Gapon, ànima de tot el moviment obrer de Petersburg i Moscou abans de la revolució de 1905; organitzador de la manifestació obrera de gener de 1905, ensanguinolada sota les finestres del Palau d'Hivern per les descàrregues de fusells dirigides sobre una multitud suplicant encapçalada per dos sacerdots que portaven en alt el retrat del tsar; el pope Gapon, vertadera encarnació d'un moment de la Revolució Russa, acabà venent-se a l'*Ojrana* i, convicte del delictes de provocació, fou penjat pel socialista-revolucionari Ruthenberg.

VII. Un espectre. Una pàgina d'història

Encara avui estan lluny d'haver estat identificats tots els agents provocadors de l'*Ojrana* dels quals posseïm els expedients.

No passa un mes sense que els tribunals revolucionaris de la Unió Soviètica jutgin a alguns

d'aquests homes. Se'ls troba, se'ls identifica per atzar. El 1924, un miserable se'ns aparegué, tornant fins nosaltres des d'un passat de cinquanta anys, com en un accés de nàusea, i era un perfecte espectre. Aquest espectre evocava una pàgina d'història, i la intercalem aquí només per projectar en aquestes pàgines de fang una mica de la llum de l'heroisme revolucionari.

Aquest agent provocador havia rendit 37 anys de bons serveis (de 1880 a 1917) i, ja vell, burlà durant set anys les indagacions de la *Cheka*.

Cap a 1879, l'estudiant de 20 anys Okladsky, revolucionari des dels 15, membre del partit de la *Narodnaia Volia* [La Voluntat del Poble], terrorista, preparà amb Jeliabov un atemptat contra el tsar Alexandre II. El tren imperial havia de saltar. Passà sobre les mines sense problemes. L'aparell infernal no funcionà. Accident fortuït? Així es pensà. Tot i això, 16 revolucionaris, entre ells Okladsky, hagueren de respondre pel "crim". Okladsky fou condemnat a mort. Començava la seva brillant carrera? Havia començat ja? La clemència de l'emperador li concedeix la vida, a canvi de presó perpètua.

Allà comença, en tot cas, la sèrie d'inapreciables serveis que Okladsky havia de rendir a la policia del tsar. En la llarga llista de revolucionaris que entregará, hi ha quatre dels noms més bonics de la nostra història. Baránnikov, Jeliabov, Trigoni, Vera Figner. D'aquests quatre, l'única que sobreviu és Vera Nicoláievna Figner. Passà vint anys en la fortalesa de Schlüsselburg. Baránnikov morí. Trigoni, després d'haver sofert vint anys a Schlüsselburg i passat quatre d'exili a Shajalin, va veure abans de morir, el 1917, l'enfonsament de l'autocràcia. Jeliabov morí al patíbul.

Aquests valents pertanyien a la *Narodnaia Volia*, primer partit revolucionari rus que, abans del naixement del moviment proletari, li havia declarat la guerra a l'autocràcia. El seu programa proposava una revolució liberal, el compliment de la qual hauria significat per Rússia un progrés immens. En una època en què cap altra acció era possible, es serví del terrorisme, colpejant sense cessar el tsarisme embogit per moments, i decapitat l'1 de març de 1881. En la lluita d'aquest grapat d'herois contra tota la vella societat poderosament armada es crearen els costums, les tradicions, les mentalitats que, perpetuades pel proletariat, haurien de temperar nombroses generacions per la victòria d'octubre de 1917. De tots aquests herois, Alexandr Jeliabov fou potser el més gran, i rendí sens dubte els més grans serveis al partit que havia contribuït a fundar. Denunciat per Okladsky, se'l deté el 27 de febrer de 1881, en un departament de la perspectiva Nevsky, en companyia d'un jove advocat d'Odesa, Trigoni, membre també del misteriós Comitè Executiu de la *Narodnaia Volia*. Dos dies més tard, les bombes del partit trossejaven Alexandre II en un carrer de Sant Petersburg. El dia següent, les autoritats judicials rebien de Jeliabov una carta astoradora, des de la presó de Pere i Pau. Poques vegades jutges i monarques rebrien aital bufetada. Poques vegades cap dirigent de cap partit sabia complir amb tal fermesa el seu últim deure. La carta deia:

Si el nou sobirà, rebent el ceptre de mans de la revolució, projecta tenir consideració pels regicides a la manera antiga; si projecta executar Rissakov, seria una irritant injustícia concedir-me la vida a mi, que tantes vegades he atemptat contra la vida d'Alexandre II i a qui només un atzar fortuït impedí participar en la seva execució. Em sento molt inquiet pensant que el govern podria concedir-li major preu a la justícia formal que a la justícia real i adornar la corona del nou monarca amb el cadàver d'un jove heroi, només a causa de manca de proves formals contra mi, que sóc un veterà de la revolució.

Amb totes les forces de la meva ànima protesto contra aquesta iniquitat.

Només la covardia del govern podria explicar que no s'aixequessin dues forques enlloc d'una.

El nou tsar Alexandre III féu aixecar sis forques pels regicides. En l'últim moment, una jove, Jesy Helfman, que es trobava embarassada, fou perdonada. Jeliabov morí junta amb la seva companya Sofia Peróvskaya, junta a Rissakov (que havia defecat inútilment), junt a Mijailov i junt al químic Kibalchich. Mijailov sofrí tres vegades el suplici. Dues vegades, la corda del botxí es trencà. Dues vegades caigué Mijailov, embolicat en el seu sudari i encaputxat, per aixecar-se *per sí mateix*.

El provocador Okladsky, mentrestant, continuava els seus serveis. Entre la generosa joventut que incansablement "anava al poble", a la pobresa, la presó, l'exili, la mort per obrir el camí de la revolució, era fàcil propinar cops ocults! A penes arribat a Kiev, Okladsky entrega a Vera

Nikoláievna Figner al policia Sudeikin. Després serveix a Tibilisi com un professional de la traïció, expert en l'art de relacionar-se amb els millors homes, de conquerir simpaties, de fingir entusiasme, per fer després, un bon dia, una senyal, enterrar vius els seus camarades... i rebre les esperades gratificacions.

El 1889, la Seguretat imperial el crida a Sant Petersburg. El ministre Durnovo, purificant Okladsky de tot passat indigne, el converteix en l'"honorable ciutadà" Petrovsky, sempre revolucionari, està clar, i confident de revolucionaris. Hauria de continuar "en activitat" fins la revolució de març de 1917. Fins 1924 aconseguí fer-se passar per un pacífic habitant de Petrograd. Més tard, tancat a Leningrad, en la mateixa presó on moltes de les seves víctimes esperaren la mort, acceptà escriure la confessió de la seva vida fins l'any 1890. Més enllà d'aquesta data, el vell agent provocador no volgué dir res. No consentí en parlar d'un passat del qual quasi ningú d'entre els revolucionaris sobrevivia, però que ell poblà de morts i de màrtirs.

El tribunal revolucionari de Leningrad jutja Okladsky en la primera quinzena de gener de 1925. La revolució no es venja. Aquest espectre pertanyia a un passat massa remot i massa mort. El procés, dirigit per veterans de la revolució, semblava un debat científic d'història i de psicologia. Era l'estudi més llastimós dels documents humans. Okladsky fou condemnat a deu anys de presó.

VIII. Malinovsky

Aturem-nos encara breument en un cas de provocació dels que la història del moviment revolucionari conegué tants: la provocació d'un dirigent de partit. Heus ací l'enigmàtica figura de Malinovsky¹.

Un matí de 1918, el terrible any que seguí la Revolució d'Octubre: guerra civil, requisacions rurals, sabotatges tècnics, complots, aixecament dels txecs, intervencions estrangeres, pau fastigosa (segons la definició de Lenin) de Brest-Litovsk, dues temptatives d'assassinat contra Vladímir Iilitx. Un matí d'aquell any, un home es presentà tranquil·lament al comandant Smolny (Soviet de Petrograd) i li digué:

- Sóc el provocador Malinovsky. Li prego que m'arresti.

L'humor té lloc en tota tragèdia. Impàvid, el comandant del Smolny féu posar a la porta aquell inoportú.

- A mi ningú no em mana, ni és el meu deure arrestar-lo!

- Aleshores feu-me conduir al comitè del partit.

I en el comitè es reconeixerà amb astorament l'home més execrable, el més menyspreable del partit. Se l'arresta.

La seva carrera, en dues paraules, és aquesta:

Anvers: un adolescent difícil, tres condemnes per robatori. Molt dotat, molt actiu, militant de diverses organitzacions, tan apreciat que el 1910 se l'ofereix ingressar al Comitè Central del Partit Obrer Socialdemòcrata Rus, i durant la conferència bolxevic de Praga (1912) ingressa al Comitè Central efectivament. A finals del mateix any és diputat bolxevic en la IV Duma de l'Imperi. El 1913 és president del grup parlamentari bolxevic.

Revers: xivato de l'*Ojrana* (*Ernest*, després *el Sastre*) des de 1907. A partir de 1910, honoraris de 100 rubles mensuals (principesc). L'ex-cap de la policia Beletsky, diu: "Malinovsky era l'orgull de la Seguretat, que el preparava per ser un dels caps del partit". Feu arrestar grups bolxevics a Moscou, Tula, etc. Entrega a la policia a Miliutin, Noguín, Maria Smidòvich, Stalin, Sverdlov. Denuncia la *Ojrana* els arxius secrets del partit. És triat a la Duma amb l'ajuda tan discreta com eficaç de la policia...

Desemmaskat, rep del Ministeri de l'Interior una forta recompensa i desapareix. Sobrevé la guerra. Fet presoner en combat, recomença la seva militància en el camp de concentració. Retorna

¹ Els socialistes-revolucionaris de la bona època del partit tingueren a Azev, l'activitat del qual fou potser més ampla i singular encara que en els temps de Malinovsky. Consultar sobre això el llibre de Jean Longuet, *Terroristes et policiers*.

finalment a Rússia, per declarar al tribunal revolucionari: “Feu-me afusellar!” Revela haver sofert enormement amb la seva existència dual; no haver comprès veritablement la revolució sinó tardanament; haver-se deixat guanyar per l’ambició i l’esperit d’aventura. Krylenko refuta despietadament que aquesta argumentació fos sincera: “L’aventurer juga la seva última carta!”. Una revolució no pot detenir-se en desxifrar enigmes psicològics. No pot córrer el risc de ser estafada una vegada més per un jugador turbulent i apassionat. El tribunal revolucionari emeté el veredictre reclamat a la vegada per l’acusador i l’acusat. La mateixa nit, poques hores més tard, Malinovsky, quan travessava un solitari pati del Kremlin, rebé subreptíciament una bala a la nuca.

IX. La mentalitat del provocador, la provocació i el partit comunista

Aquí se’ns presenta el problema de la psicologia del provocador. Psicologia morbosa, segurament, però que no ha de sorprendre’ns més del degut. Hem vist, en l’*Instructiu* de l’*Ojrana*, a quines persones “treballa” la policia i per quins mitjans. Una Serova, considerada dèbil de caràcter, viu difícilment, milita amb valor. Se l’arresta. Bruscament arrancada del seu medi, es sent perduda. Els treballs forçats l’esperen, potser la forca. Bé podria dir una paraula, una sola paraula, sobre algú que, precisament, li ha fet mal... Vacil·la. És suficient un sol instant de covardia; o potser hi ha massa covardia en el fons de l’ésser humà. El més terrible és que, d’ara endavant, *no podrà resistir-se més*. Ara la tenen en les seves mans. Si es nega a continuar, se li tirarà en cara, en ple tribunal, la seva primera delació. Al cap del temps, s’acostumarà als avantatges materials d’aquesta odiosa situació, encara més quan en el secret de la seva activitat es sentirà perfectament segura...

Però no només hi ha aquests agents secrets per *covardia*: hi ha, i són molt més perillosos, els diletants, aventurers que no creuen en res, fastiguejats de l’ideal que servien fins feia poc, amarrats al perill, a la intriga, a la conspiració, d’un complicat joc en el qual es burlen de tothom. Poden tenir talent, actuar un paper quasi indesxifrabable. Aquest sembla haver estat Malinovsky. La literatura russa que seguí la derrota de 1905 ens ofereix molts casos psicològics d’una perversió semblant. El revolucionari il·legal – sobretot el terrorista – adquireix un temperament de caràcter, una voluntat, un valor, un amor al perill terribles. Si aleshores, a l’influx de petites experiències personals – fracassos, decepcions, desencaminaments intel·lectuals – o per la derrota temporal del moviment, arriba a perdre el seu *idealisme*, en què pot convertir-se? Si de veritat és fort, escaparà a la neurastènia i al suïcidi; però també és molt probable que es converteixi en un aventurer sense fe, al qual tots els mitjans li semblaran bons per aconseguir les seves finalitats personals. I la provocació és un mitjà que, de proposar-se’l, segurament el temptarà.

Tots els moviments de masses que abasten milers i milers d’homes arrosseguen escòries semblants. No ha d’astorar-nos. L’acció de paràsits semblants no té sinó un ínfim poder sobre el vigor i la salut moral del proletariat. Creiem que, com més proletari sigui el moviment revolucionari, és a dir, netament, enèrgicament comunista, menys li seran perillosos els agents provocadors. Existiran probablement mentre hi hagi lluita social. Però són *individualitats* a les quals l’hàbit del treball i del pensament col·lectiu, de la disciplina estricta, de l’acció calculada per les masses i inspirada per una teoria científica de la situació social, ofereix *escasses* possibilitats de proeses. Res més contrari a l’aventurerisme petit o gran, en efecte, que l’acció àmplia, seriosa, profunda i metòdica d’un gran partit marxista revolucionari, fins i tot il·legal. La il·legalitat comunista no és la dels *carbonari*, la preparació comunista de la insurrecció no és la dels blanquistes. Els *carbonari* i els blanquistes eren grapats de conspiradors, dirigits per alguns idealistes intel·ligents i enèrgics. Un partit comunista, fins i tot numèricament dèbil, representa sempre, per la seva ideologia, a la classe obrera. Encarna la consciència de classe de centenars de milers o de milions d’homes. El seu paper és immens, ja que és el de cervell d’un sistema nerviós, però inseparable de les aspiracions, de les necessitats, de l’activitat del proletariat sencer, de manera que els dissenys individuals, *quan no s’ajusten a les necessitats del partit* o el que és igual, al proletariat² perden molta de la seva importància.

En aquest sentit, el partit comunista és, entre totes les organitzacions *revolucionàries* que la

---

2 Pel contrari, les iniciatives individuals o col·lectives d’acord amb les necessitats i les aspiracions del partit – és a dir, del proletariat – adquireixen en ell la seva màxima eficàcia.

història ha produït fins avui, la menys vulnerable als cops de la provocació.

X. La provocació, arma de dos talls

Alguns expedients especials contenen les ofertes de servei dirigides a la policia. He observat a l'atzar un volum de correspondència amb l'estranger, on es pot veure successivament un "súbdit danès posseïdor d'instrucció superior" i un "estudiant sortit de bona família" sol·licitar feina en la policia secreta de sa majestat el tsar de Rússia...

Les múltiples ajudes monetàries concedides a Serova, donen fe de l'atenció de la policia en relació als seus servidors, fins i tot els retirats. L'administració no posava en la llista negra sinó els agents sorpresos en flagrant delictes de frau o d'extorsió. Qualificats com a "xantatgistes", i inscrits en les llistes negres, perdien tot el dret al reconeixement de l'Estat.

Els altres, en canvi, podien obtenir de tot. Pròrrogues o dispenses del servei militar, perdons, amnisties, favors diversos després de condemnes oficials, pensions temporals o de viatge, tot; fins i tot favors del mateix tsar. Es va veure el tsar concedir noms i cognoms nobles a vells provocadors. El cognom i el nom tenien, segons el ritus ortodox, valor religiós; el cap espiritual de l'església russa infringia així les lleis de la mateixa religió. Tot era poc per gratificar un bon xivato!

La provocació acabà convertint-se en tota una institució. La xifra completa de persones que durant vint anys de moviment revolucionari rendiren serveis a la policia pot variar entre els 35 i els 40 mil. S'estima que la meitat d'ells, més o menys, fou desemmascarada. Alguns mils d'antics xivatos i provocadors sobreviuen encara avui impunement en la mateixa Rússia, doncs la seva identificació encara no ha estat possible. Entre aquesta multitud hi havia homes de valor i fins i tot alguns que desenvoluparen un paper important en el moviment revolucionari.

Al capdavant del partit socialista-revolucionari i de la seva organització de xoc, es trobava, cap a 1909, l'enginyer Evno Azev, qui, a partir de 1890, signava amb el seu nom els seus informes a la policia. Azev fou un dels organitzadors de l'execució del gran duc Sergi, de la del ministre Plehve i de molts altres. Era ell qui dirigia, abans d'enviar-los a la mort, herois com Kaliáev i Egor Sazónov³.

En el Comitè Central bolxevic, encapçalant la seva fracció a la Duma, es trobava, com vam veure, l'agent secret Malinovsky.

La provocació, en assolir aital amplitud, es convertia també en un perill pel règim que servia i sobretot pels homes d'aquest règim. Se sap, per exemple, que un dels més alts funcionaris del Ministeri de l'Interior, el policia Rachkovsky, conegué i aprovà els projectes d'execució de Plehve i del gran duc Sergi. Stolypin⁴, perfectament informat dels casos, es feia acompanyar en les seves sortides pel cap de la policia Guerásimov, doncs la seva presència li semblava una garantia contra els atemptats comesos per instigació dels provocadors. Tot i això, Stolypin fou mort per l'anarquista Bagrof, que havia format part de la policia.

La provocació, malgrat tot, prosperava encara en el moment d'esclatar la revolució. Els agents provocadors reberen la seva última mensualitat en els dies finals de febrer de 1917, una setmana abans de l'enfonsament de l'autocràcia.

Revolucionaris abnegats es veieren temptats a servir-se de la provocació. Petrov, socialista-revolucionari, qui deixaria memòries d'un intens dramatisme, entrà a l'*Ojrana* per combatre-la millor. Fet presoner i havent experimentat un primer refús per part del director de la policia, es passa per boig per aconseguir ser enviat a un asil on l'evasió fos possible, aconseguint-ho, i retorna, ja lliure, a oferir els seus serveis. Però – convençut aviat de que havia arribat massa lluny i que traïa malgrat seu, Petrov es suïcida després d'haver executat el coronel Kárpov (1909).

---

3 I. Kaliáev executà, per ordre del partit socialista-revolucionari, el gran duc Sergi (Moscou, 1905), i fou penjat. Egor Sazónov executà igualment el mateix any a Sant Petersburg, el president del consell Plehve. Condemnat a mort, perdonat, enviat a treballs forçats, amnistià, es suïcidà en el penal d'Akatuí, pocs mesos abans de concloure la seva condemna, per protestar pel maltractament que rebien els seus companys detinguts. Aquests dos homes de gran bellesa moral, deixaren a Rússia un profund record.

4 Stolypin, cap del govern del tsar en el període de reacció implacable que seguí a la revolució de 1905, es dedicà a consolidar el règim mitjançant una repressió sistemàtica i de reformes agràries.

El maximalista⁵ Salomó Ryss (*Mortimer*), organitzador d'un grup terrorista extremadament audaç (1906-07) arriba a burlar-se un temps de la Seguretat, de la qual s'havia convertit en col·laborador secret. El cas de Salomó Ryss constitueix una excepció digna de mencionar-se, quasi increïble, que no s'explicaria més que pels molt particulars hàbits de l'*Ojrana* després de la revolució de 1905. Per regla general, és impossible burlar la policia; és impossible per un revolucionari penetrar en els seus secrets. L'agent secret de més confiança no té relació sinó amb un o dos policies, als quals res no pot treure, però als quals, tot i això, els són útils les menors paraules i fins i tot les mentides que se'ls digui, que són esclarides el mateix dia⁶.

El desenvolupament de la provocació, d'altra banda, induí moltes vegades l'*Ojrana* a ordir complicades trames en les quals sovint no pogué dir l'última paraula. Fou així com, el 1907, resultà necessari pels seus designis fer evadir-se al mateix Ryss. Per aconseguir-ho, el director de la policia no vacil·la en arribar fins i tot al crim. Complint instruccions, dos gendarmes organitzaren la fuga del revolucionari. L'enquesta judicial, conduïda de forma patosa, revelà la seva participació. Portats a consell de guerra i degradats pels seus superiors, se'ls condemnà a treballs forçats.

XI. Els xivatos russos a l'estranger. El senyor Raymond Recouly

Naturalment, les ramificacions de l'*Ojrana* s'estenien fins l'estranger. Els seus arxius incloïen informacions relatives a la gran quantitat de persones que vivien aleshores més enllà de les fronteres de l'Imperi i que fins i tot mai no havien estat a Rússia. Havent arribat recentment a Rússia per primera vegada el 1919, vaig trobar una sèrie de fitxes sobre la meua persona. La policia russa seguia amb la major atenció les activitats dels revolucionaris a l'estranger. Sobre el cas dels anarquistes russos Troianovsky i Kirichek, atrapats durant la guerra de París vaig trobar expedients voluminosos. La ressenya dels interrogatoris celebrats en el Palau de Justícia de País, estava completa. A part d'això, russos o estrangers, els anarquistes estaven *totalment* vigilats a tot arreu, a càrrec de l'*Ojrana*, que amb aquella fi mantenia una correspondència constant amb els serveis de seguretat de Londres, Roma, Berlín, etc.

A totes les capitals importants residia permanentment un cap de policia rus. Durant la guerra, M. Krassílnikov, oficialment conseller de l'ambaixada, desenvolupava aquest delicat càrrec a París.

En el moment d'esclatar la revolució a Rússia, uns quinze agents provocadors treballaven a París entre els diferents grups d'emigrats russos. Quan l'últim ambaixador de l'últim tsar entregà la legació a un successor anomenat pel govern provisional, una comissió integrada per alts personatges de la colònia d'emigrats a París, s'encarregà d'estudiar els papers del senyor Krassílnikov. Identificaren sense dificultat els agents secrets. Trobaren, entre altres sorpreses, que un membre de la premsa francesa, patriota de bon to, apareixia a la rue de Grenelle en qualitat de xivato i d'espia. Es tractava de Raymond Recouly, aleshores redactor de *Le Figaro*, en el qual s'encarregava de la política exterior. En la seva oculta col·laboració amb el senyor Krassílnikov, Recouly, seguint els imperatius assenyalats als confidents, havia canviat el seu nom pel pseudònim poc literari de *Ratmir*. Ofici de gos, nom de gos. *Ratmir* informava l'*Ojrana* sobre els seus col·legues de la premsa francesa. A *Le Figaro* i a altres lloc portava la política de l'*Ojrana*. Rebia 500 francs al mes. Les seves activitats són notòries. Es troben completes, impreses, sembla que des de 1918, a París, en un voluminós informe del senyor Agafonov, membre de la comissió investigadora dels emigrats parisencs entorn a la provocació russa a França. Els membres d'aquesta comissió – alguns d'ells han de viure encara a París, no han oblidat, per cert, a *Ratmir* – Recouly. D'altra banda, René Marchand publicà el 1924, a *L'Humanité*, les proves agafades d'arxius de l'*Ojrana* de Petrograd de l'activitat policíaca del senyor Recouly. Aquest senyor es

---

5 Poc nombrosos, els maximalistes, dissidents del partit socialista-revolucionari, als quals reprotxaven la corrupció dels seus dirigents i una ideologia oportunista, foren principalment, encara que amb teories tan radicals com fantasioses, terroristes intrèpids. Encara existeix un grapat, enredat amb els socialistes-revolucionaris d'esquerra.

6 Salomó Ryss pagarà cara la seva audàcia. Arrestat al sud de Rússia, després d'algunes accions arriscades, hagué de defensar-se davant dels jutges, de la terrible sospita dels seus companys de lluita, refusà "reemprendre el servei" en l'*Ojrana* i, condemnat a mort, morí com a revolucionari.

limità a llençar un desmentit que ningú no va creure, ni fou repel·lit pels seus col·legues⁷. I s'explica. El seu cas, donada la corrupció de la premsa pels governs estrangers, és correntíssim.

XII. Els gabinets negres i la policia internacional

Krassílnikov també tenia a les seves ordres tot un equip de detectius, delators, imprecisos assalariats que s'ocupaven de les feines menors com la vigilància de la correspondència dels revolucionaris (gabinets negres privats, etc.).

El 1913-14 (i no crec que fins la revolució sofrís modificacions importants), l'agència secreta de l'*Ojrana* a França era dirigida pràcticament per determinat Bittard-Monin, qui rebia 1000 francs mensuals. Dels rebuts que per honoraris signaven els seus agents he agafat el nom d'aquests i els seus llocs de residència. La seva publicació potser no sigui del tot inútil. Heu-los ací:

Agents secrets de la policia a l'estranger, situats sota la direcció de Bittard-Monin: E. Invernitz (Calvi, Còrsega), Henri Durin (Gènova), Sambaine (París), A. ó R. Sauvard (Cannes), Vogt (Menton), Berthold (París), Fontaine (Cap Martin), Henri Neuhaus (Cap Martin), Vicent Vizardelli (Grenoble), Barthes (San Remo), Ch. Delangle (San Remo), Georges Coussonet (Cap Martin), O. Rougeaux (Menton), E. Levéque (Cap Martin), Fontana (Cap Martin), Artur Frumento (Alassis), Sustrov ó Surjánov i David (París), Dussosois (Cap Martin), R. Gottlieb (Niça), Rosselli (Zurich), senyora G. Richard (París), Jean Abersoid (Londres), J. Bint (Cannes), Karl Voltz (Berlín), senyoreta Drouhot, senyora Tiercelin, senyora Fagon, Jollivet, Rivet.

Tres persones tenien una pensió de l'agència russa de París. La vídua Farse (o Farsa?), la vídua Rigo (o Rigault?) i N. N. Chachnikov.

La presència temporal de nombrosos agents a Cap Martin o en altres localitats de menor importància s'explica per la necessitat de xivateigs. Tots aquests agents no trobaven incòmode desplaçar-se.

Havien aconseguit organitzar a tota Europa un meravellós gabinet negre privat. A Petrograd posseïm lligalls de cartes canviades entre París i Niça, Roma i Ginebra, Berlín i Londres, etc. Tota la correspondència de Savinkov i de Chernov en el moment en què ambdós vivien a França, fou conservada en els arxius de la policia de Petrograd. Correspondència entre Haase i Dan⁸ també fou interceptada, com moltes altres. Com? El conserge o el carter, o simplement *un treballador de correus*, sens dubte retribuïts generosament, retenien durant algunes hores, el temps precís per copiar-les, les cartes dirigides a les persones vigilades. Les còpies es feien sovint per persones que no coneixien la llengua utilitzada pels autors de les cartes; Errors, insignificants en qualsevol cas, ho delaten. Portaven també copiat el segell d'expedició i la direcció. Eren enviades a Petrograd amb la major rapidesa.

Naturalment, la policia russa a l'estranger col·laborava amb les policies locals⁹. Mentre que els agents provocadors, desconeguts de tots, feien el seu paper de revolucionaris, al voltant seu

⁷ El senyor Raymond Recouly destil·la encara en els periòdics burgesos el seu aclarit patriotisme...El diner no té olor.

⁸ Haase, líder de la socialdemocràcia alemanya, mort el 1919 per un boig; Dan, menxevic rus.

⁹ L'estreta col·laboració és quasi la regla entre les policies dels Estats capitalistes, de manera que en cert sentit es podria parlar de policia internacional. En relació als inicis de la col·laboració entre l'*Ojrana* tsarista i la Seguretat de la III República francesa, es trobaran curioses i detallades pàgines en un vell llibre d'Ernest Daudet, *Histoire diplomatique de l'alliance franco-russe, 1894*. Allà es veurà com els senyors Fressynet, Ribot, Constant, aleshores ministres, concerten amb l'ambaixador de Rússia, Morenheim, la detenció d'un grup de nihilistes, organitzat, a part d'això, pel xivato Landesén (qui, més tard, sota el nom de *Harting*, feu carrera diplomàtica a França, rebent la Legió d'Honor). Un altre llibre, no menys oblidat, *L'alliance franco-russe* de Jules Hansen, confirma aquesta versió. Finalment, l'antic cap de la Seguretat, Goron, relata en les seves memòries que el prefecte de París demanà al cap de la policia russa a París (Rachkovsky) la col·laboració dels seus agents pel control de certs emigrats (citats per V. Búrtzev). Anotem aquestes confessions, malgrat la seva vellesa: estan signades per homes dels quals no cap la sospita de voler calumniar el govern francès. Referim-nos a fets molt més recents que, dissortadament, no tingueren la ressonància que haurien hagut de tenir, ni tan sols en la premsa obrera. El febrer de 1922, Nicolau Fort, un dels presumptes assassins del ministre espanyol Dato, i de la seva companya Joaquina Concepció, fou entregat per la policia alemanya a la policia espanyola a través de la policia francesa. El trasllat dels extradits es realitza en el major dels secrets. El govern espanyol pagà a la policia berlinesa una quantiosa suma. El 1925, durant el govern Henriot, la gendarmeria i la policia franceses rebutjaven en diverses ocasions, a la frontera dels Pirineus, els obrers espanyols acorralats per la policia de Primo de Rivera.

operaven els detectius de Krassílnikov, ignorats oficialment, però en realitat encoratjats i ajudats. Detalls típics mostren de quina naturalesa era l'ajut que els cedien les autoritats franceses. L'agent Francesco Leone, que havia estat en relacions amb Búrtzev¹⁰ havia consentit en entregar-li a canvi de diner alguns secrets del senyor Bittard-Monin. El seu col·lega, Fontana, del qual havia fet robar la fotografia, el fereix d'un cop de bastó en un cafè prop de la Gare de Lyon (París, 28 de juny de 1913). Detingut l'agressor i havent-li trobat dos carnets d'agent de la Seguretat francesa i un revòlver, fou enviat a la comissaria sota la quàdruple acusació d'"usurpació de funcions, portar d'armes prohibides, cops i ferides i amenaces de mort". Vint-i-quatre hores després era deixat en llibertat per intervenció de Krassílnikov, després d'haver-se desmentit oficialment la seva qualitat d'agent de la Seguretat russa. Quant a l'indiscret Leone, l'Ambaixada russa obtingué la seva *expulsió de França*. Una carta de Krassílnikov relata al director de la Seguretat tots aquests incidents i el posa al corrent de les gestions empreses per tal de fer expulsar Búrtzev d'Itàlia. En una altra carta, el mateix Krassílnikov informa l'*Ojrana* que una interpel·lació socialista sobre les maniobres de la policia russa en què apareixia implicat, "no és ja de témer per part de les autoritats franceses. Els parlamentaris socialistes tenen unes altres ocupacions en aquests moments"¹¹.

XIII. Els criptogrames. Novament el gabinet negre

Però, i si els revolucionaris utilitzaven claus en les seves cartes?

Aleshores l'*Ojrana* li encarregava a un investigador genial que desxifraria el missatge. I se'm certifica que mai no va fallar. Aquest especialista excepcional, anomenat Zybin, havia conquistat una reputació d'infal·libilitat tal, que durant la revolució de març...se'l conservà. Passà al servei del nou govern, que el posà a treballar, em sembla, en contraespionatge.

Les més diverses claus, segons sembla, poden ser desxifrades. Si s'utilitzen combinacions geomètriques o aritmètiques, el càlcul de possibilitats pot oferir alguns indicis. N'hi ha prou amb un punt de partida, la menor clau, per desxifrar un missatge. Per cartejar-se, alguns camarades es servien – se'm diu – de determinats llibres en els quals s'havien convingut a marcar certes pàgines. Bon psicòleg, Zybin trobava els llibres i les pàgines. "Les claus basades en textos d'escriptors coneguts, en models aportats per manuals de les organitzacions revolucionàries, en la disposició vertical de noms o divises, no valen res", escriu el policia M. E. Bakai¹². Les claus de les organitzacions centrals són les més freqüentment denunciades pels provocadors o desxifrades a la llarga, després d'un treball minuciós. Bakai considera com les millors claus d'ús corrent aquelles que poden procedir de textos impresos poc coneguts. Zybin s'havia fet una col·lecció de gavetes i fitxers on es podia trobar de forma instantània el nom de totes les ciutats de Rússia on, per exemple, hi ha un cert carrer San Alexandre; el nom de totes les ciutats on hi havia aquestes o aquelles fàbriques o escoles; els malnoms i pseudònims de totes les persones sospitoses que vivien en l'Imperi, etc. Posseïa llistes alfabètiques d'estudiants, de mariners, d'oficials, etc. Es trobaven en una carta, molt innocent aparentment, aquestes simples paraules: "*El Morenet* ha anat aquesta nit al carrer Major", i més endavant una frase relativa a un "estudiant de medicina". Era suficient tirar d'algunes gavetes per saber si *el Morenet* ja havia estat fitxat, i en quina ciutat que posseís una facultat de medicina hi havia un carrer Major. Tres o quatre indicis semblants eren ja una

---

10 Publicista, liberal, Vladímir Búrtzev es consagrà a la història del moviment revolucionari i a la lluita contra la provocació policíaca. Desemmascarà els provocadors Azev, Harting-Landesen, i a molts altres. Preconitzà el terrorisme individual contra l'antic règim. Després de la caiguda del tsarisme, evolucionà ràpidament, com la majoria dels socialistes-revolucionaris, els seus companys de lluita, cap a la contrarevolució. Amic i col·laborador de G. Hervé, partidari de la intervenció a Rússia, es convertirà en agent de propaganda de Denikin, Kolchak, Wrangel, a París.

11 Tota la correspondència d'aquest personatge i dels seus caps és altament edificant. Veiem el director de la Seguretat de Petersburg assegurar al senyor Krassílnikov que les autoritats russes desmentiran en totes les circumstàncies el seu paper la policia russa; veiem aquest estrany conseller diplomàtic titol oficial – maquinari per burlar les enquestes de Búrtzev, una intriga prodigiosament complicada. Un ex-agent de la Seguretat russa a l'estranger, Jollivet, entra en relació amb Búrtzev, li fa revelacions i s'encarrega de vigilar a una persona sospitosa de provocació, però en realitat vigila el mateix Búrtzev, del qual informa a l'*Ojrana*. Xivateig i traïció en tercer grau! Un laberint.

12 Byloé, Le passé, París, 1908.

possibilitat digna de considerar-se.

En tota la correspondència vigilada o incautada, les més petites al·lusions a determinada persona eren traslladades a fitxes, en les que certs números remetien al text de les cartes. Arxius sencers estaven plens de cartes semblants. Tres cartes totalment corrents, provinents de tres militants dispersos en una regió i que fessin al·lusió incidental a un quart podien delatar-lo perfectament.

Subratllem-ho: el control de la correspondència pels gabinets negres, l'existència dels quals és rigorosa i tradicionalment negada per la policia, però sense els quals no existiria policia, és de gran importància. El correu de les persones conegudes o sospitoses és vigilat per principi; després, una sostracció, practicada a l'atzar, intercepta les cartes que porten en la coberta "entregar a", aquelles els caràcters de les quals semblen representar quelcom de convingut, aquelles amb alguna paraula que, d'alguna manera, crida l'atenció. L'obertura de cartes a l'atzar proporciona una documentació tan útil com el control de la correspondència dels militants ben coneguts. Aquests, en efecte, intenten escriure amb prudència (encara que l'única prudència real, l'única efectiva, és no tractar per carta assumptes relatius a l'acció, ni tan sols indirectament), mentre que la majoria dels membres del partit – els desconeguts – s'oblida de les precaucions més elementals.

L'*Ojrana* feia tres còpies de les cartes interessants: una per la direcció de la censura, una altra per la direcció de la Seguretat General i una altra més per la direcció de la policia local. La carta arribava al seu destinatari. En certs casos – per exemple en aquells en què s'havia fet revelar químicament una tinta simpàtica – la policia guardava l'original i li feia arribar al destinatari una còpia perfectament imitada, obra de determinat especialista que era tot un virtuós.

Per obrir cartes es seguien procediments que variaven segons l'ingeni dels funcionaris: desenganxar les cobertes amb vapor, desenganxar segells lacrats – que de seguida eren reposats amb una fulla d'afaitar escalfada, etc. El més corrent és que les cantonades del sobre no estiguin ben enganxades. Aleshores s'introdueix per l'obertura un aparell fet d'una vareta metàl·lica, al voltant de la qual s'enrotlla suaument la carta, que així resulta fàcil de treure i de retornar al sobre sense obrir-lo.

Les cartes interceptades mai no eren consignades a la justícia, a fi de no vessar la menor llum, ni tan sols indirecta, sobre la feina del gabinet negre. Se les utilitzava en la confecció d'informes policíacs.

El gabinet de xifrat no s'ocupava més que de les claus dels revolucionaris. També col·leccionava fotografies de claus diplomàtiques de les grans potències.

XIV. Síntesi informativa. El mètode de les gràfiques

Fins ara no hem examinat més que els mecanismes d'observació de la Seguretat russa. Els seus procediments són d'alguna manera analítics. S'investiga, s'indaga, es registra. Es tracta d'una organització o d'un militant, els mètodes són els mateixos. Al cap de cert temps – que pot ser curtíssim, la Seguretat disposa de cert tipus de dades sobre l'adversari:

- 1) Els de la vigilància exterior, els resultats de la qual es resumeixen en quadres sinòptics, esclareixen les seves activitats i els seus moviments, els seus hàbits, les seves relacions, el seu medi, etc.;
- 2) Els de l'agència secreta o els informants, que declaren sobre les seves idees, intencions, treballs, activitat clandestina;
- 3) El què es pot obtenir de la lectura atenta de periòdics i publicacions revolucionàries;
- 4) Els de la seva correspondència o de la correspondència de tercers amb ell, completen l'assumpte.

El grau de precisió de les informacions aconseguides pels agents secrets era, naturalment, variable. La impressió general que donen els expedients, és, malgrat tot, d'una exactitud molt gran, sobretot els que fan referència a organitzacions sòlidament establertes. Els expedients policíacs contenen informació verbal molt detallada de cada reunió secreta, resums de cada discurs important, exemplars de cada publicació clandestina, fins i tot multicopiats¹³. Tenim ja a la Seguretat en possessió d'abundant informació. El treball d'observació i d'anàlisi està fet. Segons el mètode

---

¹³ L'expedient de vigilància de les organitzacions socialdemòcrates, només per l'any 1912, constava de 250 volums gruixuts.

científic, ha de seguir aleshores un treball de classificació i de síntesi.

Els seus resultats s'expressarien en *gràfiques*. Anem a desplegar-ne una.

Títols: *Relacions de Borís Savinkov*. Aquest quadre, de 40 cm d'alt per 70 cm de llarg, resumeix, de manera que es pugui abastar d'un cop d'ull, totes les dades obtingudes sobre les relacions del terrorista.

Al centre, un rectangle, en forma de targeta de visita, amb el nom escrit a mà. D'aquest rectangle irradien línies que el lliguen a petits cercles de color. En general, aquests són al seu torn centres des d'on parteixen altres línies que els lliguen a altres cercles. Així successivament. Les relacions, fins i tot indirectes, d'un home, poden d'aquesta manera ser captades sobre la marxa, qualsevol que sigui el nom dels intermediaris, conscients o no, que els relacionen amb una persona donada. En el quadre de relacions de Savinkov, els cercles rojos que representen les seves relacions de "lluita" es divideixen en tres grups rojos de nou, vuit i sis persones, tots consignats amb els seus noms i cognoms. Els cercles verds representen a persones amb les quals tingué o té relacions directes, polítiques o d'un altre tipus: apareixen 37; els cercles grocs representen parents (són 9); els cercles cafès indiquen a persones relacionades amb els seus amics i coneguts... Tot això a Petrograd. Altres signes representen les seves relacions a Kiev. Llegim per exemple: B. S. Coneixia a Varvara Eduárovna Varsovskaia, qui coneixia al seu torn 12 persones a Petrograd (noms, cognoms, etc.) i 5 a Kiev. Bé pot ser que B. S. No sabés res d'aquestes 12 i d'aquestes 5 persones. Però la policia coneixia millor que ell mateix a quins cabdells portaven els seus fills!

Es tracta d'una organització? Prenguem una sèrie de quadres d'estudi, evidentment ressenyes, d'una organització socialista-revolucionària del govern de Vilna. Els cercles rojos formen, aquí i allà, espècies de constel·lacions: entre ells, les línies s'entrecreuen estranyament. Desxifrem: Vilna. Un cercle roig: Ivanov, àlies *El Gel*, carrer, número, professió. Una fletxa el refereix a Pável (dades iguals). I algunes fletxes ens indiquen que el 23 de febrer (de 16 a 17 hores), el 27 (a les 21 hores) i el 28 (a les 16 hores) Ivanov visità Pável. Una altra fletxa el refereix a Marfa, que el visità el 27 al migdia. Així successivament, aquestes línies es confonen com els passos al carrer. Aquest quadre permet seguir, hora a hora, l'activitat d'una organització.

XV Antropometria, filiació...i liquidació

Mencionem aquí un mitjà accessori, molt útil, de què disposava la Seguretat: l'antropometria (el *bertillonage*, del nom del senyor Bertillon, qui inventà el sistema), valuosíssima pels serveis d'identificació judicial. De tota persona arrestada es fa una fitxa antropomètrica: és fotografiada des de diferents angles, de front, de perfil, dempeus, asseguda; mesurada amb l'ajut d'instruments de precisió (forma i dimensió del crani, de l'avantbraç, del peu, de la mà, etc.), examinada per especialistes que ratifiquen la seva filiació científica (forma del nas i de l'orella, matís dels ulls, cicatrius i senyals del cos). Se li prenen les empremtes digitals: l'estudi de les més mínimes sinuositats de l'epidermis podrà servir a les finalitats d'establir la seva identitat, quasi indefectiblement, servint-se d'una empremta digital, deixada en un cas o en el pom d'una porta. En totes les investigacions judicials les fitxes antropomètriques, classificades per índex característics, aporten el seu cúmul d'informacions.

Les senyals més ínfimes poden ser perilloses. La conformació de l'orella, el matís de les nines de l'ull, la forma del nas poden ser observades al carrer sense cridar l'atenció. Aquestes dades serien suficients de seguida pel policia experimentat per identificar l'home, a despit dels canvis que s'hagi fet en el físic. Unes lletres convencionals transmetran per telegrama una filiació científica.

Ja els principals militants són perfectament coneguts. La policia està molt ben informada de l'organització en el seu conjunt. Només queda fer una síntesi, aquesta vegada, en concret. Fem quelcom de bonic i de formal! I ho fan. Aquests són els quadres a colors, curiosos com treballs d'arquitecte, artístics. Els signes són explicats amb llegendes. Aquest és un *Esquema d'organització del partit socialista-revolucionari*, que ni els mateixos membres del Comitè Central posseeixen; o el quadre d'organització del Partit Socialista Polonès, del Bund jueu, de la propaganda a les fàbriques de Petrograd, etc. Tots els partits, tots els grups són estudiats a fons.

Gens platònicament, per cert! Heu-nos ací prop de la meta. Un elegant dibuix ens mostra el "projecte de liquidació de l'organització socialdemòcrata de Riga". A dalt de tot el Comitè Central (4 noms) i la comissió de propaganda (2 noms); sota, el comitè de Riga, en relació amb 5 grups,

del qual depenen 26 subgrups. En total, 76 noms de persones per una trentena d'organitzacions. No falta ja més que atrapar tothom en una sola redada per extirpar completament l'organització socialdemòcrata de Riga.

XVI. Estudi científic del moviment revolucionari

Acabada la feina, els seus autors senten un legítim orgull per conservar la seva memòria. Editen quasi amb luxe un àlbum de fotografies de membres de l'organització liquidada. Tinc davant meu un àlbum consagrat a la liquidació del grup anarquista-comunista "Els Comeners", per la policia de Moscou, l'agost de 1910. Quatre làmines mostren l'armament i l'equip del grup: segueixen 18 retrats acompanyats de dades biogràfiques.

Els materials, informes, expedients, gràfiques, etc., que fins aquest moment havien estat utilitzats amb un propòsit pràctic, immediat, ho seran a partir d'ara amb un esperit en certa manera científic. Cada any, es publicava un volum a càrrec de l'*Ojrana* i exclusivament pels seus funcionaris, el qual conté una completa encara que succinta exposició dels principals casos succeïts i informes sobre la situació actual del moviment revolucionari.

Voluminosos tractats foren escrits sobre el moviment revolucionari per instruir les joves generacions de gendarmes. De *cada partit* es llegeix la seva història (origen i desenvolupament), un resum de les seves idees i programes, una sèrie de dibuixos acompanyats de textos explicatius que proporcionen l'esquema de la seva organització, les resolucions de les seves últimes assemblees i dades dels seus militants més coneguts. En resum, una monografia bastant breu i completa. La història del moviment anarquista de Rússia serà, per exemple, extraordinàriament difícil de reconstruir a causa de la dispersió d'homes i grups, de les pèrdues *inaudites* que sofrí aquest moviment durant la revolució i finalment de la seva ulterior desintegració. Malgrat això, tenim la sort de ballar, en els arxius de la policia, un petit i excel·lent volum, detalladíssim, on es troba resumida aquesta història. Serà suficient afegir algunes notes i un curt prefaci per entregar al públic un llibre del major interès.

Sobre els grans partits, l'*Ojrana* publicà treballs a consciència, alguns dels quals serien dignes de reimprimir-se i que, en conjunt, serviran alguna vegada. *Sobre el moviment sionista jueu*, 156 pàgines en gran format. Informe dirigit a la direcció de la policia. *L'activitat de la socialdemocràcia durant la guerra*, 102 pàgines, tot seguit. *Situació del partit socialista-revolucionari el 1908*, etc. Són alguns dels títols escollits a l'atzar entre els fulletons sortits de les premses de la policia imperial.

El Departament de Policia també editava fulls periòdics d'informació, per ús dels funcionaris superiors.

Per ús del tsar es confeccionava, en exemplar únic, una espècie de revista manuscrita que apareixia de deu a quinze vegades l'any, en què els més mínims incidents del moviment revolucionari – captures aïllades, pesquises exitoses, repressions – eren registrats. Nicolau II ho sabia tot, Nicolau II no menyspreava les informacions obtingudes pels gabinets negres. Els informes estan sovint anotats per ell mateix.

L'*Ojrana* no vigilava només els enemics de l'autocràcia. Es considerava bo tenir en la mà als amics, i sobretot, saber què pensaven. El gabinet negre estudiava molt especialment les cartes dels alts funcionaris, consellers d'Estat, ministres cortesans, generals, etc. Els passatges interessants d'aquestes cartes, ordenades per temes i per dates, formaven cada semestre un gruixut volum mecanografiat que llegien només dos o tres personatges poderosos. La generala Z. escriu a la princesa T... que desaprova la nominació de M. Cert personatge del Consell Imperial que se'n fot d'un ministre... en els salons. Això és anotat. Un ministre comenta a la seva manera una proposta de llei, una mort, un discurs. Copiat, anotat. A títol d'"informacions sobre l'opinió pública".

XVII. La protecció de la persona del tsar

La protecció de la sacra persona del tsar exigia un mecanisme especial. He llegit una trentena de fulletons consagrats a la forma de preparar els viatges de sa majestat imperial per terra, per aigua, en ferrocarril, en automòbil, en l'interior, als carrers, als camps. Innombrables regles presideixen l'organització de cada desplaçament del sobirà. Fins i tot quan durant una solemnitat ha de creuar certs carrers, s'estudia el seu itinerari casa per casa, finestra per finestra, per saber exactament

quines persones habiten el recorregut i qui els visiten. Plans de totes les cases, de tots els carrers per on passarà el seguici són aixecats; dibuixos de les façanes i amb el número d'apartaments, així com els noms dels inquilins, faciliten els aprestos.

Diverses vegades, però, la vida de Nicolau II estigué a mercè dels terroristes. Circumstàncies fortuïtes el salvaren. No l'*Ojrana*.

XVIII. El què costa una execució

Entre els paperots de la policia tsarista abunden els més tristos documents humans, com ja veiérem. Encara que una mica fora del tema, crec que hem de consagrar algunes línies a una sèrie de simples rebuts de sumes menudes de diner, trobades junt amb un expedient. Encara més quan aquests paperets apareixen sovint després de la "liquidació" de grups revolucionaris, engreixant i tancant els expedients ja de per sí voluminosos per la vigilància i la delació. A tall d'epíleg...

Aquests documents ens mostren quant costava a la policia tsarista una execució. Són els rebuts firmats per tots aquells que, directa o indirectament, col·laboraven amb el botxí,

Despeses de l'execució dels germans Modal i Djavat Mustafá Oglí, condemnats pel tribunal militar del Càucas.

	Rubles
Transport dels condemnats de la fortalesa de Metek a la presó, als carreters	
	4
Altres despeses	4
Per haver cavat i tapat dues fosses (sis enterraments firmen cadascú un rebut de 2 rubles)	12
Per haver armat el patíbul	4
Per vigilar la feina	8
Despeses de viatge d'un sacerdot (i retorn)	2
Al metge, pel certificat de defunció	2
Al botxí	50
Despeses de viatge del botxí	2

En resum, no és car. El pare i el metge, sobretot, són modestos. El sacerdot i la professió de l'altre impliquen, no és així?, devoció per la humanitat.

A aquestes alçades pensem que aquí hauríem de començar un capítol intítulat: "La tortura". Totes les policies fan ús més o menys freqüent de l'"interrogatori" medieval. En els EUA es practica el terrible "3er interrogatori". En la majoria de països d'Europa, la tortura s'ha generalitzat després de l'enduriment de la lluita de classes arrel de la guerra. La *Siguranza* rumanesa, la Defensa polonesa, les policies alemanya, italiana, iugoslava, espanyola, búlgara – alguna se'ns escapa de segur – la utilitzen amb freqüència. L'*Ojrana* russa les havia precedit en aquest camí, encara que amb certa moderació. Encara que es donen casos, fins i tot nombrosos, de càstigs corporals – el *Knut* [fuet] – en algunes preses, el tractament infligit als seus presoners per la policia russa abans de la revolució de 1905 sembla haver estat més humà que el que se li aplica avui, en cas d'arrest, als militants obrers d'una dotzena de països d'Europa. Després de 1905, l'*Ojrana* posseïa cambres de tortura a Varsòvia, Riga, Odesa i, segons sembla, en la majoria dels grans centres urbans.

XIX. Conclusió. Perquè resulta invencible la revolució

La policia havia de veure-ho tot, entendre-ho tot, saber-ho tot, poder-ho tot. El poder i la perfecció del seu aparell semblaven més terribles en la mesura en què trobaven recursos insospitats en els baixos fons de l'ànima humana.

Tot i això, no pogué impedir res. Durant mig segle defensà inútilment l'autocràcia contra la revolució, que cada any es feia més forta.

D'altra banda, seria erroni deixar-se impressionar pel mecanisme aparentment perfecte de la Seguretat Imperial. És cert que al seu capdavant es trobaven alguns homes intel·ligents, alguns tècnics de gran valor professional; però tota la maquinària reposava sobre el treball d'una caterva de funcionaris ignorants. En els informes més ben fets s'hi troben els disbarats més divertits. Els diners conjuntaven els engranatges de l'enorme màquina; el guany és un fort estímul, però és ineficaç. No es fa res gran sense noble desinterès. I l'autocràcia només tenia defensors interessats en el seu profit.

Si després de l'enfonsament del 26 de març de 1917, encara fos necessari demostrar, amb fets extrets de la història de la Revolució Russa, la vanitat dels esforços del director del Departament de la Policia, podem citar multitud d'arguments com el que ens ofereix l'ex-policia M. E. Bakai. El 1906, després de la repressió de la primera revolució, quan el cap de la policia Trusévich reorganitzà l'*Ojrana*, les organitzacions revolucionàries de Varsòvia, principalment les del Partit Socialista Polonès¹⁴, “suprimiren durant l'any 20 militars, 7 gendarmes, 56 policies i en feriren 92, en resum, deixaren fora de combat a 179 agents de l'autoritat. Destruïren, a més, 149 expendis d'alcohol de l'administració. En la preparació d'aquestes accions participaren centenars d'homes que en la majoria dels casos continuaren ignorats per la policia”. M. E. Bakai observa que, en els períodes d'auge de la revolució, els agents provocadors freqüentment feien mutis; però reapareixien quan ascendia la reacció. Igual que els corbs en els camps de batalla.

El 1917, l'autocràcia s'enfonsà sense que les legions de xivatos, provocadors, gendarmes, botxins, guàrdies municipals, cosacs, jutges, generals, popes, poguessin desviar el curs inflexible de la història. Els informes de l'*Ojrana* redactats pel general Globachev *constaten* la proximitat de la revolució i prodiguen al tsar advertències inútils. Igual que els més savis metges cridats per assistir a un moribund no poden sinó constatar, minut a minut, els progressos de la malaltia, els omniscients policies de l'imperi veien impotents com el món tsarista es precipitava a l'abisme...

Perquè la revolució era conseqüència de causes econòmiques, psicològiques, morals, situades més enllà d'ells i fora del seu abast. Estaven condemnats a resistir-lo inútilment i a caure. Perquè és l'eterna il·lusió dels governants creure que poden anul·lar els efectes sense considerar les causes, legislar contra l'anarquia o contra el sindicalisme (com als Estats Units), contra el socialisme (com Bismarck ho feu a Alemanya), contra el comunisme, com es fa avui una mica pertot arreu. Vella experiència històrica. L'imperi romà també perseguí inútilment els cristians. El catolicisme inundà Europa de fogueres, sense aconseguir derrotar l'heretgia, la vida.

En realitat, la policia russa es veié desbordada. La simpatia instintiva o conscient de la immensa majoria de la població estigué amb els enemics de l'antic règim. El martiri quotidià d'aquests suscitava l'adhesió d'alguns i l'admiració del gran número. Sobre aquest vell poble cristià exercia una irresistible influència la vida d'apòstols propagandistes que, renunciant al benestar i a la seguretat, afrontaven, per portar un nou evangeli als miserables, la presó, l'exili siberià i la mateixa mort. Tornaven a ser “la sal de la terra”: eren els millors, els únics portadors d'una immensa esperança i per això se'ls perseguia.

Tenien del seu costat només la força moral, la de les idees i els sentiments. L'autocràcia ja no era un principi viu. Ningú no creia ja en la seva necessitat. Ja no tenia ideòlegs. La religió mateixa, per boca dels seus pensadors més sincers, condemnava aquell règim que no reposava sinó en la utilització sistemàtica de la violència. Els més grans cristians de la Rússia moderna, *dujobortzi* i tolstoïans, eren anarquistes. Però una societat que ja no reposa en idees vives, aquella en la qual els principis fonamentals estan morts, sobreviu, com a molt, per la força de la inèrcia.

Però en la societat russa dels últims anys de l'antic règim, les idees noves – subversives – havien aconseguit una força sense contrapès. Tot aquell que en la classe obrera, en la petita burgesia, en l'exèrcit i en la marina, en les professions liberals pensava i feia, era revolucionari, és a dir “socialista” d'alguna manera. No existia una mitjana burgesia satisfeta, com en els països de l'Europa occidental. L'antic règim no era defensat més que pel *clero*, la noblesa cortesana, els financers, alguns polítics, en resum, per una aristocràcia ínfima. Les idees revolucionàries trobaven un terreny favorable en qualsevol lloc. Durant molt de temps, la noblesa i la burgesia

---

14 Convertit més tard en patriota, governamental i policíac. El partit de Pilsudski.

donaren a la revolució els seus millors fills. Quan un militant s'amagava, trobava nombroses ajudes espontànies, desinteressades, devotes. Quan un revolucionari era arrestat trobava cada vegada més freqüentment que els soldats encarregats de conduir-lo simpatitzaven amb ell i entre els carcellers quasi hi hagué "camarades". Era tan cert això que en la majoria de les presons resultava fàcil comunicar-se clandestinament amb l'exterior. Aquesta simpatia també facilitava les evasions. Guerchuni, condemnat a mort i transferit d'una presó a una altra, trobà gendarmes que eren "amics". Búrtzev, en la seva lluita contra la provocació, trobà una preciosa col·laboració en un alt funcionari del Ministeri de l'Interior, el senyor Lopujin, casualment un home honest, i en un vell policia, Bakai. Jo vaig conèixer un revolucionari que havia estat vigilant en una presó. Els casos de "vigilants" convertits pels detinguts no eren estranys... Quant a l'estat d'esperit dels elements més retardats de la població – des del punt de vista revolucionari – aquests fets són simptomàtics.

I aquestes no són més que causes aparents, superficials, superposades a d'altres de més profundes. El poder de les idees, la força moral, l'organització i la mentalitat revolucionària, no eren més que *els resultats* d'una situació econòmica el desenvolupament de la qual s'encaminava cap a la revolució. L'autocràcia russa encarnava el poder d'una aristocràcia de grans terratinents i d'una oligarquia financera, sotmesa a influències estrangeres a les que, a part d'això, els destorbaven les institucions poc propícies al desenvolupament de la burgesia. Poc nombrosa, sense influència política, descontenta, la classe mitja urbana donava els seus fills – joventut estudiantil, intel·lectuals – a la revolució, a una revolució liberal, s'entén, doncs no volia veure pujar el mujik i l'obrer. La gran burgesia industrial, comerciant, financera, desitjava una monarquia constitucional "a l'anglesa", en la qual, naturalment, exerciria el poder. Aclaparada pels impostos, presa en els temps de pau, en l'època de la prosperitat europea, de ganes periòdiques, desmoralitzada pel monopoli del vodka, explotada brutalment pels popes, policies, buròcrates i grans propietaris, la massa rural acollia amb fervor, després de més de mig segle, les crides dels revolucionaris: "Camperol, apodera't de la terra!" I com aquesta massa proporcionava a l'exèrcit la immensa majoria dels seus efectius, la carn de canó de Lyaoyang i Mukden, així com els botxins de tots els alçaments, l'exèrcit, treballat per les organitzacions militars dels partits clandestins, aquest exèrcit mantingut en l'obediència pels consells de guerra i pel "govern del cop de puny en el morro", bullia d'amargura. Una classe obrera encara jove, multiplicada tan ràpidament com es desenvolupava la indústria capitalista, privada de l'elemental dret a parlar els seus idiomes propis, de consciència, d'organització, de premsa (drets que eren desconeguts per l'antic règim rus), ignorant dels enganys del règim parlamentari, vivint en cofurnes, rebent salaris baixos, sotmesa al policia arbitrari, en resum, col·locada front a les noves realitats de la lluita de classes, prenia més clara consciència dels seus interessos cada dia que passava. Trenta nacionalitats al·lògenes, o vençudes per l'imperi, privades de l'elemental dret de parlar les seves llengües, col·locades en la impossibilitat de tenir una cultura nacional, russificades a cops de fuet, no eren mantingudes sota el jou més que per constants mesures repressives. A Polònia, a Finlàndia, a Ucraïna, als països bàltics, al Càucàs es gestaven revolucions nacionals, preparades per aliar-se amb la revolució agrària, la insurrecció obrera, la revolució burgesa... La qüestió jueva sorgia per tot arreu.

Al cim del poder, una dinastia degenerada envoltada d'imbècils. El perruquer Felip tenia cura de la salut vacil·lant del presumpte hereu mitjançant l'hipnotisme. Rasputin treia i posava ministres des de les seves habitacions privades. Els generals envoltaven l'Exèrcit, els grans dignataris saquejaven l'Estat. Entre aquest poder i la nació, una burocràcia, innumerable, que vivia sobretot del suborn.

Dins les masses, les organitzacions revolucionàries, àmplies i disciplinades, actives constantment, posseïdores tant d'una basta experiència com del prestigi i del recolzament d'una magnífica tradició...Aquestes eren les forces profundes que treballaven per la revolució. I contra elles, en la vana esperança d'impedir l'allau, l'*Ojrana* tibava els seus prims filats.

En aquesta deplorable situació, la policia obrava sàviament. Bé. Aconseguia, diguem, "liquidar" l'organització socialdemòcrata de Riga. Setanta captures decapitaven el moviment a la zona. Imaginem-nos per un moment una liquidació total. Ningú no ha escapat. I després?

Per començar, aquestes setanta captures no deixaven de ser advertides. Cadascun dels militants

estava en relació amb, si més no, una dotzena de persones. Set-centes persones, com a mínim, es trobaven repentinament encarades amb aquest fet brutal: la captura de persones honestes i valentes, el crim de les quals consistia en voler el bé comú... El procés, les condemnes, els drames privats que comporten, provocaven una explosió de simpatia i d'interès cap als revolucionaris. Si algun d'ells aconseguia fer sentir una veu enèrgica des de la banqueta dels acusats, podia dir-se amb certesa que l'organització, al conjur d'aquesta veu, renaixeria de les seves cendres. Era qüestió de temps.

I després, què fer amb els setanta militants presos? No podien més que tancar-los durant un llarg període o deportar-los a les regions desertes de Sibèria. Bé. A la presó – o a Sibèria – troben camarades, mestres i alumnes. Els ocis obligatoris els dediquen a l'estudi, a la formació teòrica de les seves idees. Sofrint en comú s'endureixen, adquireixen temperament, s'apassionen. Tard o d'hora, evadits, amnistiats – gràcies a les vagues generals – o alliberats provisionalment, es reintegraran a la vida social com a revolucionaris “veterans” o “il·legals”, ara molt més forts que mai. No tots, clar. Alguns moriran pel camí; dolorosa selecció que té la seva virtut. I el record dels amics desapareguts farà intransigents als que sobrevisquin...

En fi, una liquidació mai no és total. Les precaucions dels revolucionaris preservaran alguns d'ells. Els mateixos interessos de la provocació exigeixen que es deixin alguns presos en llibertat. I l'atzar incideix en el mateix sentit. Els “escapats”, encara que posats en situacions difícils, es troben en capacitat d'aprofitar les circumstàncies favorables del medi...

La repressió no s'aprofita més que de la por, en definitiva. Però, *n'hi ha prou* amb la por per anul·lar les necessitats, l'anhel de justícia, la intel·ligència, la raó, l'idealisme, totes aquelles forces revolucionàries que expressen la puixança formidable i profunda dels factors econòmics d'una evolució? Valent-se de la intimidació, els reaccionaris s'obliden que causaren més indignació, més odis, més set de martiri que por veritable. No intimiden sinó als dèbils: exasperen els millors i temperen la resolució dels més forts.

I els provocadors?

A primera vista, poden causar perjudicis terribles al moviment revolucionari. Però de veritat és així? Gràcies a la seva participació, la policia pot, certament, multiplicar les captures i les “liquidacions” de grups. En determinades circumstàncies, pot contrarestar els més profunds plans polítics. Pot acabar amb militants valuosos. Els provocadors han estat sovint els proveïdors directes del botxí. Tot això és terrible, certament. Però tampoc és menys cert que la provocació mai no pot anul·lar sinó a individus o a grups i que és quasi impotent contra el moviment revolucionari en el seu conjunt.

Hem vist com un agent provocador s'encarregava de fer entrar a Rússia (el 1912) propaganda bolxevic; com un altre (Malinovsky) pronunciava a la Duma discursos redactats per Lenin; com un de tercer organitzava l'execució de Plehve. En el primer cas, el nostre murri pot entregar a la policia una quantitat considerable de literatura; tot i això, no pot, amb el risc de cremar-se immediatament, entregar tota la literatura, fins i tot no podrà sinó entregar una quantitat molt restringida. Bé o malament, contribueix, doncs, a la seva difusió. Si un fulletó propagandístic és divulgat per un agent secret o per un devot militant, els resultats són sempre els mateixos: allò essencial és que sigui llegit. Si l'execució de Plehve fou preparada per Azev o per Savinkov, no ha d'importar-nos saber-ho. Encara que fos el resultat de la lluita entre les camarilles de la policia, tampoc. Allò d'important és que Plehve desaparegui. Els interessos de la revolució en aquest cas són molt més importants que els maquiavelismes ínfims i infames de l'*Ojrana*. Quan l'agent secret Malinovsky fa sentir la veu de Lenin a la Duma, el Ministre de l'Interior feia mal en complaure's per l'èxit del seu agent pagat. La importància que la *paraula* de Lenin té pel país no pot comparar-se amb la que pugui tenir *la veu* d'un miserable. De manera que es pot, em sembla, donar de l'agent provocador dues definicions que es compensen, però de les quals la segona és més significativa.

1) L'agent provocador és un fals revolucionari.

2) L'agent provocador és un policia que, sense voler, serveix a la revolució.

Aparenta que la serveix. Però en aital ofici no existeixen les aparences. Propaganda, combat, terrorisme, tot és *realitat*. No es milita a mitges o superficialment.

Els miserables que en un moment de covardia es precipitaren en aquest fang, ho pagaren. Recentment, Màxim Gorki publicà en les seves *Consideracions retrospectives* la curiosa carta d'un agent provocador. L'home escrivia més o menys això: "Jo era conscient de la meva infàmia, però també sabia que ella no podia retardar ni un segon el triomf de la revolució".

El cert és que la provocació fa més aferrissada la lluita. Incita al terrorisme que els revolucionaris preferirien abstenir-se de realitzar. Què fer, en efecte, amb un traïdor? La idea de perdonar-lo no se li acudiria a ningú. En el duel entre la policia i els revolucionaris, la provocació afegeix un element d'intriga, de sofriment, d'odi, de menyspreu. És més perillosa per la revolució que per la policia? Jo crec que al contrari. Des d'altres punts de vista, la provocació i la policia tenen un interès immediat en que sempre estigui amenaçat allò que és la raó de ser del moviment revolucionari. En cas de necessitat, abans de renunciar a una segona font de beneficis, ordeixen complots ells mateixos; és quelcom que ja hem vist. En aquest cas, l'interès de la policia està totalment en contradicció amb el del règim que té per missió defensar. Les formes de fer provocadores de certa envergadura poden ser perillosos fins i tot pel mateix Estat. Azev organitzà un atemptat contra el tsar, atemptat que es va frustrar únicament per circumstàncies totalment fortuïtes i imprevistes (el decaïment d'un dels revolucionaris). En aquest instant, l'interès personal d'Azev – el qual li era més important, sens dubte, que la seguretat de l'imperi – exigia una acció de molt soroll; pesava sobre ell en el partit socialista-revolucionari una sospita que posava en perill la seva vida. D'altra banda, existí el dubte que si els atemptats que ell havia fet possibles no servien els interessos d'algun Fouché. És possible. Però intrigues semblants entre els detentors del poder només revelen la gangrena d'un règim i contribueixen no poc a la seva caiguda.

La provocació és molt més perillosa per la desconfiança que sembla entre els revolucionaris. Tan aviat com alguns traïdors han estat desemascarats, la confiança desapareix de l'interior de les organitzacions. És terrible, perquè la confiança en el partit és la base de tota força revolucionària. Es murmuren acusacions, després es diuen en veu alta, generalment no es poden aclarir. D'aquí en resulten mals en cert sentit pitjors que els que podria ocasionar la mateixa provocació. Cal recordar certs casos lamentables; Barbés acusà l'heroic Blanqui i Blanqui, malgrat els seus quaranta anys de reclusió, malgrat tota la seva vida exemplar, de la seva vida indomable, mai no pogué treure's de sobre la infame calúmnia. Bakunin també fou acusat. I què direm de víctimes menys conegudes – i per això menys perjudicades per la calúmnia: Ginier-Lorion, anarquista, és acusat de provocació pel diputat "socialista" Delory; per treure's de sobre aquesta intolerable sospita, dispara sobre els agents i mor en el presidi. Semblant resultà la fi d'un altre valent, anarquista també, a Bèlgica: Hartenstein-Skolov (Procés de Gant, el 1909), a qui tota la premsa socialista enfangà innoblement i que morí a la presó...És tradicional: els enemics de l'acció, els covards, els còmodes, els oportunistes, gustosos agafen la seva artilleria de les clavegueres! La sospita i la calúmnia serveixen per desacreditar revolucionaris. I així seguirà sent.

Aquest mal, la sospita i la desconfiança entre nosaltres només pot ser limitat i aïllat per un gran esforç de voluntat. S'ha d'impedir – i aquesta és condició prèvia de tota lluita victoriosa contra la veritable provocació, que en acusar calumniosament a un militant de "fer el joc" – que ningú no sigui acusat a la lleugera, i impedir a més que una acusació formulada contra un revolucionari sigui simplement acceptada sense discussió. Cada vegada que un home sigui tan sols fregat per la sospita, un jurat format per camarades haurà de determinar si es tracta d'una acusació fundada o d'una calúmnia. Són simples regles que s'hauran d'observar amb inflexible rigor si es vol preservar la salut moral de les organitzacions revolucionàries.

I, a part d'això, encara que fos perillós *pels individus*, no s'hauran de sobreestimar les forces de l'agent provocador: en gran mesura, depèn també de cada militant defensar-se eficaçment.

Els revolucionaris russos, en la seva llarga lluita contra la policia de l'antic règim, havien assolit un coneixement pràctic i segur dels procediments i mètodes de la policia. Si aquella era forta, ells ho eren més. Qualsevol que sigui la perfecció de les gràfiques elaborades pels especialistes de l'*Ojrana* sobre l'activitat d'una organització donada, es pot estar segur d'avantmà de trobar-hi buits. Dificilment – dèiem – era completa una "liquidació" d'un grup, perquè a força de

precaucions, sempre n'escaparà algun. En la tan laboriosa gràfica de les relacions de B. Savinkov, falten, per cert, alguns noms; i potser els més importants. Els militants russos consideraven, en efecte, que l'acció clandestina (il·legal) està subjecta a lleis inflexibles. A cada instant es preguntaven:

Estarà això d'acord amb les regles de la conspiració?

El codi de la conspiració tingué a Rússia, entre els grans enemics de l'autocràcia i del capital, teòrics i pràctics destacats. Estudiar-lo a fons seria de gran utilitat. Ha de contenir les regles més senzilles, precisament aquelles que, a causa de la seva senzillesa, s'obliden sovint.

Gràcies a aquesta ciència de la conspiració els revolucionaris pogueren viure il·legalment en les capitals russes durant mesos i anys. Eren capaços de convertir-se, segons ho exigís el cas, en comerciants viatgers, en cotxers, en "estrangers adinerats", en criats, etc. En tots aquests casos era indispensable que dominessin els seus papers. Per volar el Palau d'Hivern, l'obrer Stepán Jalturin estudià durant setmanes la vida dels obrers que treballaven regularment en el palau¹⁵. Kaliáev, per vigilar a Plehve a Petrograd, es feu cotxer. Lenin i Zinòviev, acorralats per la policia de Kerensky, aconseguiren refugiar-se a Petrograd i només en sortien maquillats. Lenin fou obrer fabril.

L'acció il·legal, a la llarga, crea hàbits i una mentalitat que es pot considerar la millor garantia contra els mètodes policíacs. Quins policies talentosos, quins hàbils pícars es podran comparar amb els revolucionaris segurs de sí mateixos, circumspectes, reflexius i valents que obeeixen una consigna comuna?

Qualsevol que sigui la perfecció dels mètodes utilitzats per vigilar els revolucionaris, no es trobarà sempre en els moviments i en les accions d'aquests una incògnita irreductible? No apareixerà sempre, en les equacions més curosament elaborades per l'enemic, una enorme i temible X? Quin traïdor, xivato o gos sagaç *desxifrarà* la intel·ligència revolucionària? Qui mesurarà el poder de la voluntat revolucionària?

Quan es té a favor les lleis de la història, els interessos del futur, els requeriments econòmics i morals que condueixen a la revolució, quan es sap amb certesa el què es vol, les armes pròpies i les de l'enemic; quan s'ha escollit l'acció il·legal; quan hi ha confiança en un mateix i només es treballa amb aquells en els quals es té confiança; quan se sap que l'obra revolucionària exigeix sacrificis i que tota llavor devota fructificarà centuplicada, aleshores s'és invencible. La prova és que els milers d'expedients de l'*Ojrana*, els milions de fitxes del servei d'informació, les meravelloses gràfiques dels seus tècnics, les obres dels seus científics, tot aquest mirífic arsenal està ara en mans dels comunistes russos. Els policies, un dia de disturbis, fugiren entre els crits de la gentada; als que es pogué enganxar pel coll se'ls enfonsà definitivament en els canals de Petrograd; en la seva majoria, els funcionaris de l'*Ojrana* foren afusellats¹⁶. Tots els provocadors que es pogué identificar corregueren la mateixa sort. I un dia, una mica per il·lustrar els camarades estrangers, reunirem en una espècie de museu un cert número de peces particularment curioses, agafades dels arxius secrets de la Seguretat de l'imperi... La nostra exposició es realitzà en una de les sales més maques del Palau d'Hivern; els visitants podien fullejar, juntament a una finestra situada entre dues columnes de malaquita, el llibre de registre de la fortalesa de Pere i Pau, la tenebrosa Bastilla del tsar, sobre les velles torres de la qual es veia, de l'altre costat del Neva, onejar la bandera roja.

Aquells que ho veieren saben que la revolució és invencible fins i tot abans de vèncer.

---

15 El fuster Stepán Jalturin, fundador el 1878 de la Unió Septentrional d'Obrers Russos, fou un dels veritables precursors del moviment obrer rus. Avançant-se un quart de segle al seu temps, concebé la revolució com a realitzable a través de la vaga general. Col·locat com a fuster entre el personal obrer del Palau d'Hivern, dormí molt de temps sobre un matalàs que poc a poc anà omplint de dinamita... Alexandre II escapà a l'explosió del 5 de febrer de 1880. Jalturin fou penjat dos anys més tard, després d'haver executat el procurador Srélnikov, de Kiev. Havia estat obligat al terrorisme a causa de la provocació policíaca que havia assolat la seva agrupació obrera. És una de les més grans i nobles figures de la història de la Revolució Russa.

16 La república democràtica de Kerensky cregué poder protegir-los, aconseguint alguns d'ells passar a l'estranger.

EL PROBLEMA DE LA IL·LEGALITAT

I. Mai no ser ingenu

Sense una visió clara d'aquest problema, el coneixement dels mètodes i procediments policíacs no tindria cap utilitat pràctica.

El fetixisme de la legalitat fou i segueix sent un dels trets característics del socialisme favorable a la col·laboració de classes. La qual cosa comporta la creença en la possibilitat de transformar l'ordre capitalista sense entrar en conflicte amb els seus privilegiats. Però això més que indicatiu d'un candor poc compatible amb la mentalitat dels polítics, ho és de la corrupció dels líders. Instal·lats en una societat que fingeixen combatre, recomanen respecte a les regles del joc. La classe obrera no pot respectar la legalitat burgesa, excepte que ignori el veritable paper de l'Estat, el caràcter enganyós de la democràcia; en poques paraules, els principis bàsics de la lluita de classes. Si el treballador sap que l'Estat és un feix d'institucions destinades a defensar els interessos dels propietaris contra els no propietaris, és a dir, a mantenir l'explotació del treball; que la llei, sempre promulgada pels rics en contra dels pobres, és aplicada per magistrats invariablement presos de la classe dominant; que invariablement la llei és aplicada amb un rigorós esperit de classe; que la coerció comença amb la pacífica ordre de l'agent de policia i acaba amb el cop de la guillotina, passant per presidis i penitencieries, és l'exercici sistemàtic de la violència legal contra els explotats, aquest treballador no pot ja considerar la legalitat més que com un fet, del qual cal conèixer els diversos aspectes, les seves diverses aplicacions, les trampes, les conseqüències – i també els avantatges – de les quals haurà d'aprofitar-se alguna vegada, però que no ha de ser front a la seva classe més que un obstacle purament material.

És necessari que demostrem el caràcter antiproletari de tota legalitat burgesa? Podria ser. En la nostra desigual lluita contra el vell món, les demostracions més senzilles han de fer-se una vegada i una altra. Ens serà suficient mencionar breument una sèrie de fets bastant coneguts. En tots els països, el moviment obrer ha hagut de conquistar, a força de combats prolongats per més de mig segle, el dret a l'associació i a la vaga. Aquest dret encara no és reconegut, en la mateixa França, als treballadors de l'Estat i als de les empreses considerades d'utilitat pública (com si no ho fossin totes!), com els ferroviaris. En els conflictes entre el capital i el treball, l'exèrcit sempre ha intervingut contra el treball; *mai* contra el capital. En els tribunals, la defensa dels pobres és poc menys que impossible, a causa de les despeses de tota acció judicial; en realitat, un obrer no pot ni intentar sostenir un procés. La immensa majoria de delictes i crims té per causa directa la misèria i entra en la categoria d'atemptats a la propietat.

Les presons estan poblades d'una immensa majoria de pobres. Fins la guerra, a Bèlgica existia el sufragi censal: un capitalista, un cura, un oficial, davant d'un sol advocat que contrabalancejava els vots de dos o tres treballadors, segons el cas. En el moment en què escrivim es tracta de restablir el sufragi censal a Itàlia.

Respectar aquesta legalitat és cosa de tontos.

Tot i això, menysprear-la no seria menys funest. Els seus avantatges pel moviment obrer són més reals en la mesura en què és menys ingenu. El dret a l'existència i a l'acció legal és, per les organitzacions del proletariat, quelcom que s'ha de reconquistar i ampliar constantment. Ho subratllem perquè la inclinació oposada al fetixisme de la legalitat es manifesta a vegades entre els bons revolucionaris, inclinats – per una espècie de tendència al menor esforç en política (és més fàcil conspirar que dirigir una acció de masses) – a determinat menyspreu per l'acció legal. Ens sembla que, en els països on la reacció encara no ha triomfat destruint les conquestes democràtiques del passat, els treballadors hauran de defensar fermament la seva situació legal, i en els altres països, lluitar per conquistar-les. En la mateixa França, la llibertat de què gaudeix el moviment obrer necessita ser ampliada, i ho serà només mitjançant la lluita. El dret d'associació i de vaga és encara negat o discutit als funcionaris de l'Estat i a certes categories de treballadors; la llibertat de manifestació és molt menor que en els països anglosaxons; les avançades de la defensa obrera encara no han conquistat el carrer i la legalitat com a Alemanya i a Àustria.

II. Experiència de postguerra: no deixar-se sorprendre

Durant la guerra es va veure tots els governs dels països bel·ligerants substituir les institucions democràtiques per la dictadura militar (estat de setge, supressió pràctica del dret de vaga, pròrroga i recés dels parlaments, omnipotència dels generals, règim de consells de guerra). Les necessitats excepcionals de la defensa nacional els proporcionaven una justificació plausible. Des que en acabar la guerra la maror roja sorgida de Rússia es desbordà per tota Europa, quasi tots els Estats capitalistes – combatents aquesta vegada en la guerra de classes –, amenaçats pel moviment obrer, tractaren com “paperots” els textos abans sagrats de les seves pròpies legislacions.

Els Estats bàltics (Finlàndia, Estònia, Lituània, Letònia) i Polònia, Rumania, Iugoslàvia, ordiren contra la classe obrera lleis pèrfides no disfressades per cap hipocresia democràtica. Bulgària perfeccionà els efectes de la seva legislació canallesca amb violències extralegals. Hongria, Itàlia, Espanya s’accontentaren amb abolir, en allò relatiu a obrers i camperols, tot tipus de legalitat. Més cultivada, millor organitzada, Alemanya establí, sense recórrer a lleis d’excepció, un règim que podríem anomenar de terrorisme judicial i policíac¹⁷. Els Estats Units apliquen brutalment les seves lleis sobre el “sindicalisme criminal”, el sabotatge i...l’espionatge!: milers d’obriers foren detinguts en virtut d’un *espionage act* promulgat durant la guerra contra els súbdits alemanys que habitaven als EUA.

No queden a Europa més que els països escandinaus, Anglaterra, França i alguns petits països on el moviment obrer encara gaudeix del benefici de la legalitat democràtica. Es pot afirmar, sense témer ser desmentit pels esdeveniments, que amb la primera crisi social realment perillosa aquest benefici li serà retirat irrestrictament i vigorosa. Indicis molt precisos reclamen la nostra atenció. El novembre de 1924, les eleccions britàniques es feren sobre la base d’una campanya anticomunista, en la qual una falsa carta de Zinòviev, suposadament dirigida al partit laborista anglès i *interceptada per un gabinet negre*, proporcionava la prova de convicció principal. A França es tractà en diverses ocasions de dissoldre la CGT. Si no ens equivoquem, aquesta dissolució arribà a ser formalment aprovada. Briand, en el seu temps, per trencar la vaga de ferrocarrils arribà fins i tot a militaritzar – il·legalment – els ferrocarrillers. El clemencisme¹⁸ no pertany a un passat suficientment llunyà; i Poincaré ha demostrat, des de l’ocupació del Ruhr, una evident vel·leïtat per imitar-lo.

Ara bé, per un partit revolucionari, deixar-se sorprendre per ser posat fora de la llei seria tant com desaparèixer. En canvi, preparar el funcionament il·legal és tenir la certesa de sobreviure totes les mesures de la repressió. Tres exemples impressionants, presos de la història propera, il·lustren aquesta veritat.

1) Un gran partit comunista que es deixa sorprendre al ser il·legalitzat:

El PC de Iugoslàvia, partit de masses, que comptava, el 1920, amb més de 120 mil membres i amb 60 diputats a la *Skúpchina*, és dissolt el 1921, en compliment de la Llei de Defensa de l’Estat. La seva derrota és instantània i total. Desapareix de l’escena política¹⁹.

2) Un partit comunista que és destruït a mitges:

El Partit Comunista Italià estava obligat des d’abans de la pujada de Mussolini al poder, a una existència més que semilegal com a conseqüència de la persecució feixista. La furiosa repressió – 4000 detencions d’obriers a la primera setmana de 1923 – no aconseguí trencar en cap moment el PCI, que, al contrari, fortificat i ampliat, passà de tenir 10000 membres el 1923 a quasi 30000 membres a principis de 1925.

3) Un partit comunista que no és sorprès en absolut:

A finals de 1923, després dels aprests revolucionaris d’octubre i de la insurrecció d’Hamburg, el PC alemany és dissolt pel general Von Seeckt. Dotat des de feia molt de flexibles organitzacions il·legals, aconsegueix continuar, malgrat tot, la seva existència normal. El govern es veu obligat molt poc després a reconsiderar una mesura la inanitat de la qual resulta evident. El PC alemany

---

17 Una circular del ministre Jarres prescrivia a les autoritats locals, el 1924, l’arrest i la persecució de tots els militants obrers revolucionaris. Se sap que aquella comportà la detenció de prop de 7000 comunistes.

18 Per Clemenceau, l’anomenat “estadista de ferro”.

19 El PC iugoslau es reorganitzà en la il·legalitat. Compta actualment amb diversos milers de membres.

surt de la il·legalitat amb els seus efectius tan poc colpejats, que aconsegueix a les eleccions de 1924 més de tres milions i mig de vots.

III. Els límits de l'acció revolucionària legal

La legalitat, a part d'això, té, en les democràcies capitalistes més “avançades”, límits que el proletariat no pot respectar sense condemnar-se a la derrota. La propaganda a l'exèrcit, necessitat vital no és legalment tolerada. Sense la defecció de si més no una part de l'exèrcit, no hi ha revolució victoriosa. Aquesta és la llei de la història. En tot exèrcit burgès, el partit del proletariat ha de fer néixer i cultivar tradicions revolucionàries, posseir organitzacions ramificades, tenaces en la feina, més vigilants que l'enemic. La més democràtica de les legalitats no toleraria en absolut l'existència de comitès d'acció precisament on són necessaris: en els nusos ferroviaris, en els ports, en els arsenals, en els aeroports. La més democràtica de les legalitats no tolera la propaganda comunista en les colònies: com a prova, la persecució dels militants hindús i egipcis per les autoritats angleses; i igualment el règim de provocacions policíacques instituït per les autoritats franceses a Tunis. En fi, no és necessari dir que els serveis d'enllaç internacionals han de ser sostrets sempre a la curiositat de l'espionatge estatal.

Ningú no ha sostingut amb més fermesa que Lenin – en l'època de la fundació del partit bolxevic rus i més tard, durant la fundació dels partits comunistes europeus – la necessitat de l'organització revolucionària il·legal. Ningú no ha combatut més el fetixisme de la legalitat. En el II Congrés de la Socialdemocràcia Russa (Brusel·les – Londres, 1903), la divisió de menxevics i bolxevics s'assentà principalment sobre la qüestió de l'organització il·legal. La discussió del primer paràgraf dels estatuts fou el motiu.

L. Márto, qui hauria de ser durant 20 anys el líder del menxevisme, volia concedir-li la qualitat de Membre del partit a qualsevol que prestés serveis a aquest (sota el control del partit), és a dir, en realitat, als simpatitzants, nombrosos sobretot en els mitjans intel·lectuals, que s'esforçarien a no comprometre's al punt de col·laborar en l'acció il·legal. Amb brusquedat, Lenin sostingué que per pertànyer al partit era necessari “participar en el treball d'una de les seves organitzacions” (il·legals). La discussió semblava excessivament primmirada. Però Lenin tenia una immensa raó. No es pot ser la meitat o una tercera part d'un revolucionari. El partit de la revolució ha d'aprofitar, és cert, tota contribució; però no pot conformar-se amb rebre, *de part dels seus membres* una vaga simpatia, discreta, verbal, inactiva. Aquells que no consenten en arriscar per la classe obrera un situació material privilegiada no han d'estar en situació d'exercir una influència permanent en l'interior del partit. L'actitud de respecte a la il·legalitat fou per Lenin la pedra de toc que li serví per diferenciar els veritables revolucionaris dels...altres²⁰.

IV. Polícies privades

Haurà de tenir-se en compte un altre factor: l'existència de polícies privades, extralegals, capaces de proporcionar a la burgesia excel·lents mans armades a sou.

Durant el conflicte mundial, els serveis d'informació de l'*Action Française* es desenvoluparen amb un èxit notable com a proveïdors de consells de guerra de Clemenceau. Se sap que Marius Plateau estigué al cap de la policia privada de la Ah. D'altra banda, un tal Jean Maxe, compilador i divagador intemperant dels *Cahiers de l'Antifrance*, es consagrà a l'espionatge dels moviments d'avançada²¹.

És molt poc probable que totes les formacions reaccionàries inspirades en el *fascio* italià tinguin serveis d'espionatge i de policia.

A Alemanya, les forces vitals de la reacció es concentren, des del desarmament oficial del país, en organitzacions més que semisecretes. La reacció ha comprès que, fins i tot en els partits secundats per l'Estat, la clandestinitat és un recurs preciós. Es comprèn que totes aquestes organitzacions assumeixen contra el proletariat més o menys les funcions d'una policia oculta.

A Itàlia, el partit feixista no s'acontentà amb disposar de la policia oficial. Té els seus propis

²⁰ Consultar respecte això el *Què fer?*, V. I. Lenin.

²¹ Jean Maxe fou identificat per la revista *Les Humbles*. És un tal Jean Didier, resident a París (XVIII). En realitat, les seves laborioses compilacions sobre “el complot clartista-judeo-germano-bolxevic” (uf!) i més, semblen literatura per a bojos que treball policíac. Amb tot, la burgesia francesa els aprecia.

serveis d'espionatge i contraespionatge. Per tot arreu disseminà els seus xivatos, els seus agents secrets, els seus provocadors, els seus esbirros. I fou aquesta *màfia*, alhora policíaca i terrorista, la que “suprimí” Matteoti, a més de molts d’altres.

Als Estats Units, la participació de les policies privades en els conflictes entre el capital i el treball ha pres una amplitud temible. Les oficines de cèlebres detectius privats proporcionen als capitalistes xivatos discrets, experts provocadors, *riflemen* (tiradors d’elit), guàrdies, capataços i també “militants de *trade unions*” agradablement corromputs. Les companyies de detectius Pinkerton, Burns i Thiele posseeixen 100 oficines i prop de 10000 sucursals; Ocupen, segons es diu, 135000 persones. El seu pressupost anual es calcula en 65 milions de dòlars. Aquestes firmes són les creadores de l’espionatge industrial, de l’espionatge de la fàbrica, en el taller, en les drassanes, d’oficina, de tot arreu on treballin assalariats. Han creat el prototipus de treballador xivato²².

Un sistema anàleg, denunciat per Upton Sinclair, funciona a les universitats i a les escoles de la gran democràcia cantada per Walt Whitman.

V. Conclusions

Resumint: l’estudi del mecanisme de l’*Ojrana* ens revela que la finalitat immediata de la policia és més el de conèixer que el de reprimir. Conèixer per poder reprimir a l’hora assenyalada, en la mesura desitjada, si no totalment. Front a aquest saçaç adversari, poderós i dissimulat, un partit obrer que no tingui organitzacions clandestines, un partit que no amaga res, fa pensar en un home desarmat, sense abric, situat en la mira d’un tirador ben parapetat. La serietat del treball revolucionari no pot habitar una casa de vidre. El partit de la revolució ha d’organitzar-se per evitar al *màxim possible* la vigilància enemiga; amb l’objectiu d’amagar *absolutament* els seus *ressorts* més importants; amb l’objectiu, en els països encara democràtics, de no estar a mercè d’una batzegada cap a la dreta de la burgesia o d’una declaració de guerra²³; amb l’objectiu d’inculcar als nostres camarades hàbits d’acord amb aitals necessitats.

– III –

CONSELLS SENZILLS AL MILITANT

Els grans bolxevics russos es qualifiquen gustosos com a “revolucionaris professionals”. A tots els veritables artífex de la transformació social, aquesta qualificació els va perfectament. Exclou de l’activitat revolucionària el diletantisme, l’amateurisme, l’esport, la posse; situa definitivament el militant en el món del treball, on no es tracta d’“actituds”, ni de la naturalesa més o menys interessant de les tasques, ni del plaer espiritual i moral de tenir idees “avançades”. L’ofici (o la professió) omple la major part de la vida dels que treballen. Saben que és cosa seriosa, de la qual en depèn el pa quotidià; saben també, més o menys conscientment, que d’ells en depèn tota la vida social i el destí dels homes.

L’ofici de revolucionari exigeix un llarg aprenentatge, coneixements purament tècnics, amor a la tasca tant com enteniment de la causa, els fins i els mitjans. Si, com és freqüent, es superposa a un altre ofici per viure, és el de revolucionari el que omple la vida i l’altre no és sinó com a quelcom d’accessori. La Revolució Russa pogué vèncer perquè en vint-i-cinc anys d’activitat política havia format forts equips de revolucionaris professionals, preparats per realitzar una obra quasi sobrehumana.

Aquesta experiència i aquesta veritat haurien d’estar presents sempre en l’esperit de tot

---

22 Veure S. Howard o Robert W. Dunn, “The Labour Spy” (L’obrer espia), a *The New Republic*, Nova York; i la novel·la d’Upton Sinclair, *100%*.

23 Properament, en els grans països capitalistes, tota guerra tendirà a desdoblarse cada vegada més en una guerra de classes en el interior. La mobilització industrial i el col·locar a la nació sencera en estat de guerra necessiten l’aixafament previ del moviment obrer revolucionari. M’he dedicat a demostrar, en una sèrie d’articles sobre la futura guerra, que la mobilització serà l’estrangulament, tan sobtat com possible, del moviment obrer. No aguantaran el cop més que aquells partits, sindicats i organitzacions que s’hagin preparat. Seria útil examinar a fons aquestes qüestions.

revolucionari digne d'aquest nom. En la complexitat actual de la guerra de classes, es necessiten anys d'esforç per formar un militant, proves, estudi, preparació conscient. Tot obrer animat del desig de no passar com un ésser insignificant entre la massa explotada, sinó de servir la seva classe i viure una vida més plena participant en el combat per la participació social, haurà d'esforçar-se per ser també, en la mesura del possible, per petita que sigui un revolucionari professional...I en el treball de partit, de sindicat o de grup, haurà de mostrar-se – és el què ara ens ocupa – suficientment alerta davant la vigilància policíaca, fins i tot de la invisible, fins i tot de la inofensiva, com sembla ser-ho en els períodes de calma, i descobrir-la.

Les recomanacions següents podran servir-lo de molt.

No són, per cert, un codi complet de les regles de la clandestinitat, ni tan sols de la precaució revolucionària. No contenen cap recepta sensacional. Són amb prou feines regles elementals. Amb el bon sentit n'hi hauria prou per suggerir-les. Però, desgraciadament, experiències amargues demostren que la seva enumeració no és supèrflua. La imprudència dels revolucionaris és sempre el millor auxiliar de la policia.

I. Seguir les passes

La vigilància secreta, pas a pas, fonament de tota vigilància, és quasi sempre fàcil de descobrir. Tot militant haurà de considerar-se seguit permanentment; per principi, mai no deixarà de prendre precaucions necessàries per impedir que el segueixin. En les ciutats grans on el trànsit és intens, on els mitjans de locomoció són variats, l'èxit de la policia es deu exclusivament a una culpable negligència dels camarades.

Les regles més simples són: no dirigir-se directament on es va; donar un volt per un carrer poc freqüentat, per assegurar-se de que no s'està sent seguit; en cas de dubte, retornar sobre les pròpies passes; en cas d'advertir que s'és seguit, utilitzar un mitjà de locomoció i transbordar. És una mica difícil "plantar" els agents en una ciutat petita; però en fer-se ostensible, aquesta vigilància perd una gran part del seu valor.

Desconfiar de la imatge preconcebuda de l'"agent de paísà". Aquest té sovint una fisonomia característica. Però els bons policies saben adaptar-se a la varietat de les seves tasques. El vianant més corrent, l'obrer en mànigues de camisa, el venedor ambulat, el xofer, el soldat poden ser policies. Preveure la utilització de dones, de joves i de nens entre ells. Sabem d'una circular de la policia russa recomanant utilitzar escolars en missions en què els agents no podrien complir sense fer-se notar.

Tenir cura també de l'enfadosa mania de veure un xivato en tot el que passa.

II. La correspondència i els apunts

Escriure el menys possible. Millor no escriure. No prendre notes sobre temes delicats: més val memoritzar certes coses que prendre-les per escrit. Per això, exercitar-se en retenir a través de procediments mnemotècnics les direccions i particularment els números dels carrers.

La llibreta

En cas necessari, prendre notes intel·ligibles només per un mateix. Cadascú inventarà procediments d'abreviatura, d'inversió i de canvi de les xifres (24 per 42); 1 significa g, g significa 1, etc.). Posar, un mateix, nom a les places, als carrers, etc.; per disminuir les possibilitats d'error, valer-se d'associacions d'idees (el carrer Lenoir es convertirà en *La Negra*; el carrer Lipica... en *erició* o *espina*, etc.).

Les cartes

Amb la correspondència, tenir en compte els gabinets negres. Dir el mínim del què s'hagi de dir, esforçant-se per no ser entès més que pel destinatari. No mencionar tercers sense necessitat. En cas de necessitat, recordar que un nom és millor que un cognom, i que una inicial sobretot convencional, és millor que un nom.

Variar les designacions convencionals.

Evitar totes les precisions (de lloc, de treball, de data, de caràcter, etc.).

Saber recórrer, fins i tot sense enteniment previ, a estratagemes que sempre hauran de ser molt

senzilles, i trivialitzar la informació. No dir, per exemple, “el camarada Pere fou detingut”, sinó “l’oncle Pere caigué malaltament”.

Rebre la correspondència a través de tercers.

Segellar bé les cartes. No considerar els segells de cera com a garantia absoluta; fer-los molt prim; els més gruixuts són més fàcils de desenganxar.

Un bon mètode consisteix en enganxar la carta per darrera la coberta i recobrir la pestanya amb un elegant segell de cera. Recordar sempre:

“Dóna’m tres línies escrites per un home i te’l faré detenir”.

Expressió d’un axioma familiar de totes les policies.

III. Conducta general

Desconfiar dels telèfons. No hi ha res més fàcil de controlar.

La conversa telefònica entre dos aparells públics (en cafès, telèfons automàtics, estacions) presenta menys inconvenients.

No fer cites per telèfon més que en termes convencionals.

Conèixer bé els indrets. En cas de necessitat, estudiar-los amb antelació en un plànol. Fixar-se bé en les cases, els passatges, els llocs públics (estacions, museus, cafès, grans tendes) que tinguin diverses sortides.

En un lloc públic, en el tren, en una visita privada, tenir presents les possibilitats d’observació i per tant, de l’enllumenat. Provar d’observar bé sense ser observat a la vegada. És bo seure de preferència a contrallum: es veu bé i a la vegada s’és menys visible. No és bo deixar-se veure en una finestra.

IV. Entre companys

Tenir com a principi que, en l’activitat il·legal, un militant no ha de saber sinó allò que és útil que sàpiga; i que freqüentment és perillós saber o donar a conèixer més.

Com menys coneguda és una tasca, més seguretat i possibilitats d’èxit ofereix.

Tenir cura de la inclinació a les confidències. *Saber callar*: callar és un deure cap al partit, cap a la revolució.

Saber ignorar voluntàriament allò que no s’ha de conèixer.

És un error, que pot arribar a ser greu, confiar-li a l’amic més íntim, a la nòvia, al camarada més segur, un secret de partit que no és indispensable que conegui. A vegades és quelcom que pot perjudicar-los a ells; perquè s’és responsable d’allò que se sap, i aquesta responsabilitat pot estar carregada de conseqüències.

No molestar-se ni ofendre’s pel silenci d’un camarada. Això no és senyal de manca de confiança, sinó més aviat d’una estima fraternal i d’una consciència que ha de ser comuna del deure revolucionari.

V. En cas de detenció

Mantenir absolutament la sang freda. No deixar-se intimidar ni provocar.

No respondre cap interrogatori sense estar assistit per un defensor i abans d’haver-se deixat aconsellar amb aquest que, de ser possible, haurà de ser un camarada del partit. O, en el seu defecte, sense haver reflexionat suficientment. Tota la premsa revolucionària russa publicava abans, en grans caràcters, aquesta constant recomanació:

Camarades, no facin declaracions!

No diguin res!

En principi: *no dir res*.

Explicar-se és perillós; s’està en mans de professionals capaços de treure suc de la menor paraula. Tota “explicació” els proporcionarà informació valuosa.

Mentir és extremadament perillós; és difícil construir una història sense defectes massa evidents. És quasi impossible improvisar-la.

No intentar fer-se el més astut: la desproporció de forces és massa gran.

Els reincidents escriuen en els murs de les presons aquesta enèrgica recomanació que pot ser aprofitada pels revolucionaris: “No confessar mai!”

Quan es nega quelcom, negar-ho de pla. Saber que l’adversari és capaç de tot²⁴.

No deixar-se sorprendre ni desconcertar pel clàssic:

– ***Ho sabem tot!***

Això mai no és cert. És un truc impúdic utilitzat per totes les policies i per tots els jutges d’instrucció amb tots els detinguts.

No deixar-se intimidar per la sempiterna amenaça:

– ***Et costarà car!***

Les confessions, les males justificacions, la creença en truquets, els moments de pànic sí poden costar cars; però qualsevol que sigui la situació d’un acusat, una defensa ferma i hermètica, construïda de molts silencis de poques afirmacions i negacions, sòlides, no pot més que millorar-la.

No creure en res: és també un argument clàssic quan se’ns diu:

– ***Ja ho sabem tot per boca del teu company tal i pasqual.***

No creure en res, ni encara que intentin provar-ho. Amb uns pocs indicis hàbilment reunits, l’enemic és capaç de fingir un coneixement profund de les coses. Fins i tot si algun *Tal* “ja ho ha dit tot”, això ha de ser una raó més per redoblar la circumspècció.

No saber o saber el menys possible sobre qui se’ns està preguntant.

En les confrontacions: conservar la sang freda. No manifestar astorament. Insistim: no dir res.

No firmar mai un document sense haver-lo llegit bé i comprès perfectament. Al menor dubte, negar-se a firmar-lo.

Si l’acusació es basa en una falsedat – la qual cosa és freqüent – no indignar-se: deixar-la passar abans que combatre-la. No fer res més sense l’ajut del defensor, que ha de ser un camarada.

IV. Davant de jutges i policies

No cedir a la inclinació, inculcada per l’educació idealista burgesa, d’establir o restablir “la veritat”.

En el conflicte social no hi ha veritat comuna per les classes explotades i per les classes explotadores.

No hi ha veritat – ni petita ni gran – impersonal, suprema, imperant que estigui per sobre de la lluita de classes.

Per la classe propietària, la veritat és el seu dret: el seu dret a explotar, a expoliar, a legislar; a acorralar els que volen un futur millor, a colpejar sense pietat els difusors de la consciència de classe del proletariat: anomenen veritat l’engany útil. Veritat científica, diuen els seus sociòlegs, l’eternitat de la propietat individual (abolida pels soviets). Veritat legal és una irritant falsedat: la igualtat de pobres i rics davant la llei! Veritat oficial, la imparcialitat de la justícia, arma d’una classe contra les altres.

La veritat d’ells no és la nostra.

Als jutges de la classe burgesa, el militant no té per què rendir-los compte dels seus actes ni té per què tenir-li respecte a cap pretesa veritat. Arriba coaccionat davant d’ells. Sofreix violència. La seva única finalitat ha de ser servir també aquí la classe obrera. Per ella, pot parlar, fer de la banqueta dels acusats una tribuna, convertir-se d’acusat en acusador. Per ella ha de saber callar. O defensar-se intel·ligentment per reconquistar amb la llibertat les seves possibilitats d’acció.

La veritat no la devem sinó als nostres camarades, a la nostra classe, al nostre partit.

---

²⁴ Quan Egor Sazónov col·locà la seva bomba sota la carrossa de von Plehve (Petersburg, 1905) el ministre quedà mort i el terrorista greument ferit. En traslladar-lo a l’hospital, el ferit fou envoltat per hàbils xivatos, als quals se’ls donà l’ordre de taquigrafiar qualsevol paraula que pronunciés durant el seu deliri. Quan Sazónov recobrà la consciència, fou interrogat amb rudeses. Des de la presó escrigué als seus camarades: “Recordin que l’enemic és infinitament vil!” L’*Ojrana* arribà a la impudícia d’enviar advocats falsos als inculpats.

Davant dels jutges i policies, no oblidar-se mai que són els servidors dels rics, encarregats de les tasques més vils.

Que si són els més forts, aleshores som nosaltres els que, necessàriament tenim raó contra ells; que ells defensen servilment un ordre inicu, malvat, condemnat pel mateix desenvolupament històric, mentre nosaltres treballem per l'única causa noble del nostre temps: la transformació del món per l'alliberament del treball.

VII. Ingeniositat

L'aplicació d'aquest grapat de regles exigeix una qualitat que tot militant hauria d'intentar cultivar: la ingeniositat.

...Un camarada arriba a una casa vigilada, va al departament situat en el quart pis. Només arribar a les escales, tres individus d'aspecte patibulari el segueixen. Van en la mateixa direcció. En el segon pis el camarada es deté, toca la porta d'un metge i pregunta per les hores de consulta. Els policies passen de llarg.

Perseguit en un carrer de Petrograd i a punt de ser atrapat pels seus seguidors, un revolucionari es resguarda sorpresivament en l'eixida d'una casa, brandant un objecte negre. "Al tanto amb la bomba!" Els perseguidors fan un gest de retirada. El perseguit s'esfuma per un passadís: la casa té dos sortides. Marxa. La bomba no era més que un barret embolicat!

En un país en què tota literatura comunista està prohibida, un llibreter introdueix a dojo les memòries de John Rockefeller: *Com em vaig fer milionari*. A partir de la quarta pàgina, el text és de Lenin: *La via de la insurrecció*.

VIII. Una recomanació fonamental

Tenir cura de les manies conspiradores, de la *posse* d'iniciat, dels aires de misteri, de dramatitzar els casos simples, de l'actitud "conspiradora". La major virtut d'un revolucionari és la senzillesa, el menyspreu de tota *posse*, fins i tot..."revolucionària", i principalment conspiradora.

– IV –

EL PROBLEMA DE LA REPRESSIÓ REVOLUCIONÀRIA

I. Metralladora, màquina d'escriure, o...?

Què pensa vostè de la metralladora? No prefereix una màquina d'escriure o un aparell fotogràfic? Persones honestes, i que s'ocupen de sociologia, plantegen a vegades, arran de les realitats de la revolució, preguntes d'aquest calibre. N'hi ha que reproven amb lirisme tota violència, tota dictadura, confiats, per aconseguir la fi de l'opressió, de la misèria, de la prostitució i de la guerra, tan sols en la intervenció, sobretot literària, de l'esperit. Gaudint en realitat d'un confort considerable, en la societat tal i com és, es situen altivament "per sobre del conflicte social". Enlloc de metralladora, prefereixen, molt particularment, la màquina d'escriure.

Altres, sense repudiar la violència, repudien formalment la dictadura. La revolució els sembla un alliberament miraculós. Somnien amb una humanitat que, amb només alliberar-se de les seves traves es faria pacífica i bona. A despit de la història, de la versemblança, del sentit comú i dels seus propòsits, somnien amb una revolució total, no només idíl·lica, clar, encara que sí breu, decisiva, definitiva, amb futurs radiants. "Fresca i alegre", voldrien afegir, doncs en el fons, s'assembla aquesta concepció de la lluita al mite oficial de l'"última guerra" imaginada el 1914 per les burgesies aliades. Res d'època de transició; res de dictadura del proletariat ("Contra totes les dictadures!"); res de repressió després de la victòria dels treballadors; res de tribunals revolucionaris; res de *Cheka*, sobretot, per tots els déus!, res de *Cheka*!; res de presons...L'entrada amb peu ferm en la lliure ciutat del comunisme; l'arribada immediata, després de la tempesta, a les Illes Afortunades. A les metralladores, aquests revolucionaris, els nostres germans llibertaris prefereixen...les garlandes de roses, de roses vermelles.

Altres, en fi, creuen que, per ara, s'ha de deixar el monopoli de l'ús de la metralladora a les classes posseïdores, i intentar induir-los suaument, per persuasió, a renunciar a elles.

Mentrestant, aquests reformadors, pateixen penes sense fi, intentant aconseguir de conferències

internacionals la reglamentació de l'ús de trets en ràfega...Sembla que es divideixen en dues categories: aquells a qui davant l'ús de la metralladora prefereixen sincerament l'ús de la mesa de discussions; i els que, més pràctics i desil·lusionats, prefereixen *in petio* l'ús de gasos asfixiants. En realitat, ningú – excepte potser algun fabricant d'armes i municions – té especial predilecció per l'ús de la metralladora. Però la metralladora existeix. És una realitat. Una vegada rebuda l'ordre mobilització, cal escollir entre estar *davant* d'aquesta cosa real o estar *darrera* d'ella, entre servir-se de la simbòlica màquina de matar o servir-li blanc. Nosaltres preconitzem entre els treballadors l'ús d'una tercera solució: *prendre* aquest instrument de mort i tornar-lo contra els seus fabricants. Els bolxevics russos deien des de 1915: “Transformar la guerra imperialista en guerra civil”.

Tot el que hem dit de la metralladora s'aplica a l'Estat i al seu aparell de dominació: presons, tribunals, policia, serveis policíacs. La revolució no escull les armes. Recull del camp ensanguinolat les que la història han forjat, les que cauen de les mans de la classe dirigent vençuda. Ahir a la burgesia, per reprimir els explotats, li era necessari un poderós aparell coercitiu: ara també un poderós aparell repressiu serveix als obrers i camperols per vèncer l'extrema resistència dels posseïdors desposseïts, per impedir-los retornar al poder, per mantenir-los en una constant carència dels seus privilegis. La metralladora no desapareix: canvia de mans. No és preferible l'arada, per ara...

Però deixem les metàfores i les analogies simplistes. La característica de la metralladora és que no es modifica, qualsevol que sigui la manera d'utilitzar-la. Si se la instal·la en un museu, emmordassada per un rètol de cartró; si se la utilitza inofensivament en exercicis d'acadèmia militar; si, ajupida en un forat d'obús, li serveix a un camperol de Beauce per perforar la carn del seu germà, el camperol de Westfàlia; si, instal·lada al llindar d'un palau expropiat, manté en escac la contrarevolució, no se li modifica un cargol, ni una rosca.

En canvi, una institució és modificada pels homes, i més encara, infinitament més per les classes que es serveixen d'ella. L'exèrcit de la monarquia feudal francesa d'abans de la revolució de 1789-93, aquell petit exèrcit professional, format per mercenaris a sou i per pobres diables reclutats a la força, dirigits per nobles, s'assembla molt poc a l'exèrcit que es formà al dia següent de la revolució burgesa, aquella nació en armes, constituïda espontàniament al crit de “la pàtria en perill”, dirigida per vells sergents i per diputats. Igualment profunda era la diferència entre l'exèrcit de l'antic règim rus imperial, portat a la derrota pel gran duc Nicolau, amb la seva casta d'oficials, servei durament imposat, règim del “cop de puny als morros”, i l'Exèrcit Roig, organitzat pel partit comunista, pel seu gran animador Trotsky, amb els seus comissaris obrers, el seu servei de propaganda, les seves crides quotidianes a la consciència de classe del soldat, les seves èpiques victòries...Igualment profunda, si no més, la diferència entre l'Estat burgès destruït de dalt a baix per la Revolució Russa d'octubre de 1917, i l'Estat proletari edificat sobre les seves restes. Plantegem el problema de la repressió. Veurem que l'analogia entre l'aparell repressiu de l'Estat burgès i el de l'Estat proletari, és molt més aparent que real.

II. L'experiència de dues revolucions

A mitjans de novembre de 1917, els soviets, detentors exclusius del poder des de feia pocs dies, aconseguida a tota Rússia una completa victòria insurreccional, veieren obrir-se l'era de les dificultats. Continuar la revolució resultà cent vegades més difícil del que costà prendre el poder. En les grans ciutats no hi havia ni serveis públics ni administració que funcionés. La vaga de tècnics amenaçava amb provocar les pitjors aglomeracions i amb calamitats sense fi. L'aigua, l'electricitat, les queviures, podien faltar al cap de tres dies; el clavegueram no funcionava, i això feia témer epidèmies; els transports eren més precaris, l'avituellament problemàtic. Els primers comissaris del poble que arribaren a prendre possessió dels ministeris, trobaren les oficines buides, tancades, amb els prestatges tancats amb clau i alguns bidells hostils i obsequiosos esperant que els nous caps fessin trencar els calaixos buits dels secretaris...Aquest sabotatge de la burocràcia i dels tècnics, organitzat pels capitalistes (els funcionaris “en vaga” rebien subsidis d'un comitè de plutòcrates), dura algunes setmanes amb caràcter crític, i mesos i fins i tot anys en forma més atenuada. Mentrestant, la guerra civil s'encenia lentament. La revolució victoriosa, poc inclinada a vessar sang, mostra cap als seus enemics més aviat una perillosa indulgència. Líders sota paraula

(aquest fou el cas del general Krasnov) o ignorats, els oficials tsaristes es reagrupaven ràpidament al sud, formant els primers nuclis dels exèrcits de Kornilov, d'Alexèiev, de Krasnov, de Denikin, de Wrangel. La generositat de la jove república soviètica hauria de costar-li durant anys, rius de sang. Algun dia els historiadors es preguntaran i els teòrics comunistes indubtablement farien bé anticipant-se als treballs dels historiadors, si la Rússia roja no s'hauria estalviat una part dels horrors de la guerra civil i del doble terror blanc i roig, amb un major rigor en els seus inicis, amb una dictadura que s'hagués esforçat en reduir sense treva les classes enemigues a la impotència mitjançant mesures de seguretat públiques, fins i tot a les classes que semblaven passives. Aquest era, sembla, el pensament de Lenin, que es dedicà en molt bona hora a combatre les vacil·lacions i les mitges tintes, tant en la repressió com en d'altres assumptes. Aquesta era la concepció de Trotsky, concretada en algunes ordres draconianes a l'Exèrcit Roig i a *Terrorisme i comunisme*. És allò que Robespierre deia davant la Convenció, el 16 de gener de 1792: “La clemència que contemporitza amb els tirans és bàrbara”. La conclusió teòrica que ens sembla que s'ha d'extreure de l'experiència russa és que, en els seus inicis, una revolució no pot ser ni clement ni indulgent, sinó més aviat dura. En la guerra de classes cal colpejar dur, aconseguir victòries decisives, per no haver de reconquistar constantment, sempre amb nous riscos i nous sacrificis, el mateix terreny.

Entre octubre i novembre de 1917, la justícia revolucionària només efectuà 22 execucions capitals, principalment d'enemics públics. La *Comissió extraordinària per la repressió de la contrarevolució i de l'especulació*, per abreviatura *Cheka*, fou fundada el 7 de desembre, a causa d'activitats cada vegada més atrevides de l'enemic interior. Quina era la situació en aquest moment? A grans trets: les ambaixades i les missions militars dels aliats són permanents focus de conspiració. Els contrarevolucionaris de tot tipus troben en elles alè, subsidis, armes, direcció política. Els industrials col·locats sota control obrer o desposseïts sabotegen la producció, conjuntament amb els tècnics. Totes les eines, les matèries primeres, les existències, els secrets laborals, tot allò que es podia amagar, s'amagava; tot allò que es podia robar, es robava. El sindicat de transports i la cooperativa dirigida pels menxevics accentuaren amb la seva resistència els obstacles per l'avituallament. L'especulació agreuja l'escassetat, agreuja la inflació. Els cadets – demòcrates constitucionals – burgesos, conspiren; els socialistes-revolucionaris conspiren; els anarquistes conspiren; els intel·lectuals conspiren; els oficials conspiren. Cada ciutat té el seu estat major secret, el seu govern provisional, acompanyats de prefectes i de parladors disposats a sorgir de la penombra després del cop imminent. Els adherits són sospitosos. En el front txecoslovac, el comandant en cap de l'Exèrcit Roig, traeix, vol passar-se a l'enemic. Els socialistes-revolucionaris preparen l'assassinat de Lenin i de Trotsky. Uritsky i Volodarsky són morts a Petrograd. Najum són morts a Jaroslaví. Aixecament dels txecoslovacs; aixecaments a Jaroslaví, Rybinsk, Mourom, Kazán...Complot de la Unió per la Pàtria i la Llibertat, complots dels socialistes-revolucionaris de dreta; cop dels socialistes-revolucionaris d'esquerra; cas Lokhart (a aquest cònsol general de la Gran Bretanya li va menys bé que a Noulens). Els complots es succeiran durant anys. Era la tasca de sapa a l'interior, coordinada amb l'ofensiva en l'exterior dels exèrcits blancs i dels intervencionistes estrangers. Es donaran el cas del Centre Tàctic de Moscou, les activitats de l'anglès Paul Dux i el cas Tagàntsev a Petrograd; l'atemptat del Leóntievsky Pereúlok a Moscou (cas dels “anarquistes clandestins”); les traïcions del fort de Krànskaya-Gorka i del regiment de Semènovsky²⁵; la contrarevolució econòmica i l'especulació. Durant anys, els directors d'empreses nacionalitzades seguiren en realitat al servei dels capitalistes expropiats; els informen, executen les seves ordres, sabotegen la producció segons el seu interès; hi ha innombrables excessos i abusos de tots tipus, infiltracions de pescadors en aigua tèrbola en el partit dirigent; els errors d'uns, la corrupció dels altres; hi ha individualisme petitburgès enredat en lluites caòtiques...Res de problemes de repressió. La *Cheka* és tan necessari com l'Exèrcit Roig o com el Comissariat d'Avituallament.

Cent vint anys abans, la Revolució Francesa, en situacions semblants, havia reaccionat de manera quasi idèntica. Els revolucionaris de 1792 tenien el Comitè de Salut Pública, el Tribunal Revolucionari, Fouquier Tinville, la guillotina. No oblidem tampoc a “Jourdan-tallacaps” ni a Carrier de Nantes.

---

25 He relatat aquests episodis a *Pendant la guerre civil*. Ed. Librairie du Travail, París, 1921.

Jornades de setembre, proscripció dels emigrats, llei contra els sospitosos, caça de sacerdots hostils, despoblació de la Vendée, destrucció de Lyon. “Cal matar tots els enemics interiors – deia simplement Danton als convencionistes – per triomfar sobre els enemics de l’exterior.” I davant el tribunal Revolucionari, ell, el “ministre de la Revolució”, acusat de les matances de setembre, acusat de voler la clemència, exclama “Què m’importa ser anomenat bevedor de sang? Beguem, si és necessari, la sang dels enemics de la humanitat”. No citarem a Marat, al qual els revolucionaris proletaris podrien considerar seu amb alguna raó, però sí el gran orador del partit moderat de la revolució burgesa, Vergniaud. Exigint-lo a l’assemblea legislativa una actitud sumària terrorista contra els emigrats, el tribú de la Gironda deia el 25 d’octubre de 1791:

Proves legals! Aleshores no teniu en res la sang que us costaran! Proves legals! Ah! Preveiem més aviat els desastres que podrien procurar-nos aquestes proves! Prenem ja mesures dràstiques!

Per quina estranya aberració els burgesos de la III República, en la qual els avis vanceren mitjançant el terror a la monarquia, la clerecia feudal, a la intervenció estrangera, haurien d’indignar-se de forma vehement contra el terror roig?

III. El terror ha durat segles

No negarem que el terror és terrible. Amençada de mort, la revolució proletària l’utilitzà a Rússia durant tres anys. De 1918 a 1921. De molt bon grat s’acostuma a oblidar que la societat burgesa, a més de les revolucions que acabaren formant-la, tingué necessitat, per néixer i créixer, de *segles de terror*. La gran propietat capitalista es formà durant els segles mitjançant l’expropiació implacable dels camperols. El capital manufacturer i després l’industrial es formaren per l’explotació implacable dels camperols. El capital manufacturer i després l’industrial es formaren per l’explotació implacable, complementada per una legislació sanguinària, dels camperols desposseïts, reduïts a la vagabunderia. Aquesta espantosa pàgina de la història és passada en silenci en els manuals escolars i fins i tot en les obres serioses. L’única exposició de conjunt, concisa però magistral que coneixem és la de Karl Marx en el capítol XXIV d’*El Capital*: “L’acumulació originària”.

“A finals del segle XV i durant tot el segle XVI – escriu Marx – regí en tota l’Europa occidental una legislació sanguinària contra la vagabunderia. Els avantpassats dels obrers actuals foren de fet castigats per haver-se deixat convertir en captaires i en miserables.

Una de les finalitats d’aquesta legislació molt precisa era proporcionar mà d’obra a la indústria. Pena de fuet pels vagabunds, esclavitud per qui es negués a treballar (edecte d’Eduard VI, rei d’Anglaterra, 1547), marca amb ferro roig per qui intenti evadir-se, mort en cas de reincidència! El robatori es castigava amb la mort. Segons Tomàs Moro, “72000 petits o grans lladres foren executats sota el regnat d’Enric VIII”, qui va regnar durant 24 anys, de 1485 a 1509. Anglaterra tenia aleshores de 3 a 4 milions d’habitats. “en temps de la reina Isabel, els captaires eren penjats per sèries, i cada anys se’n feia penjar de 300 a 400.” Sota aquesta gran reina, els captaires de 18 anys que ningú no volgués ocupar durant almenys 2 anys, eren condemnats a mort. A França, “sota Lluís XVI [ordenança del 13 de juliol de 1777] tot home apte, de 16 a 60 anys, que no tingués mitjans de subsistència i que no exercís alguna professió, havia de ser enviat a galeres”. En una de les seves cartes, tan apreciades pels literats, madame de Sevigné parlava amb una encantadora senzillesa d’acostumats “penjaments” de camperols.

Durant segles, la justícia no fou més que terror, utilitàriament organitzat per les classes posseïdores. Robar-li a un ric ha estat sempre major crim que matar un pobre. La falsificació de la història, feta d’acord amb els interessos de classe de la burgesia, és la regla en l’ensenyament dels països democràtics, i encara no existeix en francès, que sapiguem, una història seriosa de les institucions socials que estigui a disposició de les escoles o del gran públic. Per això necessitem recórrer a una documentació referent a Rússia. L’historiador marxista M. N. Pokrovsky, li dedica a la justícia, en la seva destacada obra *Història de la cultura russa*, un capítol d’una vintena de pàgines. Sota Joan III, en el segle XV, la justícia era aplicada pels *boiards*, els *dvorian* – casta

privilegiada de grans terratinents – i pels *bons* (és a dir, més exactament, pels *rics*) camperols. N’hi havia prou amb l’opinió d’aquestes “gents honrades” per justificar completament una condemna a mort, sempre i quan es tractés, està clar, d’un pobre.

“A finals del segle XV – escriu M. N. Pokrovsky – ja és evident que la supressió dels elements sospitosos és l’essència d’aquest dret”. Sospitosos per qui? Sospitosos pels rics. Un document que data de 1539 atorga el dret d’aplicar la justícia als nobles (boiards) assistits per “persones honrades” (els camperols rics). L’acord prescriu la pena de mort pels “lladres sorpresos infraganti o no”. I autoritza la pena de turment pels “malfactors”. Obtinguda la confessió, el “culpable” serà penjat; si no confessa, se’l pot empresonar a perpetuïtat. Les *ordenances* que estableixen aquest dret no admeten que un noble pugui ser jutjat. La justícia no comença a ser efectiva sinó tractant-se de camperols, d’artesans, de comerciants i es fa de veritat rigorosa només amb els pobres. Per a convèncer-se de la crueltat d’aquesta justícia, n’hi haurà prou amb recórrer la història de les revolucions camperoles, guerres camperoles d’Alemanya, *jacqueries* a França – que assenyalaren el sorgiment de la propietat capitalista. Semblants institucions han existit en tots els països on hi hagué servitud. Aquesta justícia de classe de la propietat latifundista feudal no ha desaparegut, i només molt lentament cedeix el seu lloc a la de les monarquies absolutes – més completa però no menys feroç caracteritzades per la importància creixent del comerç. Fins la revolució burgesa, fins èpoques recentíssimes de la història, cap igualtat front a la “justícia”, ni tan sols purament formal, ha existit entre pobres i rics.

És clar: les revolucions no innoven res en matèria de repressió i terror; no fan més que ressuscitar, en forma de mesures extraordinàries, els principis de justícia i de dret que durant segles han estat els mateixos de les classes posseïdores contra les classes desposseïdes.

IV. De Gallifet a Mussolini

Considerant que les crisis socials han posat davant la burgesia moderna el problema de la repressió, aquesta no ha vacil·lat en recórrer als procediments més sumaris de la justícia de classe, tractant els seus enemics com tractava els captaires en el segle XV. Penjà, metrallà per milers, el 1848, als insurgents parisencs del barri de Saint-Antoine, que no eren més que cessants exasperats per hàbils provocadors. Aquests grans fets històrics no s’han d’oblidar. Dues vegades, amb la millor sang humana, la burgesia ha escrit en el llibre de la història la justificació anticipada del terror roig: decapitant, per prendre el poder, els aristòcrates feudals i dos reis – Carles I d’Anglaterra el 1649 i Lluís XVI – i reprimint els aixecaments proletaris. Deixem per un moment que parlin les dates i els números.

La Comuna de París, responent a les execucions sumàries dels seus soldats fets presoners pels versellesos, passa per les armes a 60 ostatges. Els versellesos delmaren el poble de París. Segons estimacions moderades, la repressió deixà a París més de 100000 víctimes. Almenys 20000 comuners foren metrallats, i no durant la batalla, sinó després. Tres mil moriren en els presidis.

La revolució soviètica de Finlàndia, reprimida el 1918 pels guàrdies blancs de Mannerheim aliats als soldats alemanys de Van der Goiz, reprimí abans de caure alguns dels seus enemics? És possible; però el número fou tan reduït que ni la mateixa burgesia els té en compte. En canvi, en aquest país de 3500000 habitants, on el proletariat no existeix en gran proporció, 11000 obrers foren afusellats per les forces de l’ordre i més de 70000 internats en camps de concentració.

La República dels Soviets d’Hongria (1919), es funda sense quasi vessament de sang, gràcies a l’abdicació voluntària del govern burgès del compte Károlyi. Quan els comissaris del poble de Budapest jutgen desesperada la situació, abdiquen al seu torn, entregant el poder als socialdemòcrates. Durant els tres mesos que durà, la dictadura del proletariat hongarès, encara que amenaçada sense cessar per les invasions txecoslovaca i romanesa en les seves fronteres i pels complots interns, colpejà en total 350 enemics: estan compresos en aquesta xifra els revolucionaris caiguts amb les armes en la mà durant els aixecaments locals. Les bandes d’oficials i els tribunals de Horthy feren caure “en represàlia” a molts milers de persones i internaren, empresonaren, i vexaren a desenes de milers.

El Soviet de Munich (1919) feu passar per les armes, en resposta a la massacre de 23 presoners rojos per l’exèrcit regular, a 12 ostatges. Després de l’entrada de la *Reichswehr* a Munich, 505 persones foren afusellades a la ciutat, de les quals 321 sense el menor simulacre de justícia.

D'aquest número, 60 eren russos agafats en la confusió.

De les víctimes del terror blanc que desolà les regions on la contrarevolució triomfà, momentàniament, a Rússia, no posseïm estadístiques. Tot i això, s'ha calculat en un milió les víctimes tan sols dels *pogroms* antisemites a Ucraïna, en temps del general Denikin. La població jueva de ciutats senceres (Festov) fou degollada sistemàticament.

S'estima en 15000 el número d'obrers que moriren per la repressió, durant les insurreccions obreres d'Alemanya, de 1918 a 1921.

No mencionarem aquí noms de màrtirs ni episodis simbòlics. No intentem sinó basar alguns principis sobre xifres. Massa experiències doloroses haurien d'haver ensenyat al proletariat sobre aquest punt, massa règims de terror blanc estan encara en acció com per què necessitin demostracions minucioses.

De Gallifet a Mussolini, passant per Noske, la repressió dels moviments revolucionaris obrers, fins i tot els que els socialdemòcrates accepten presidir, com ha succeït a Alemanya, es caracteritza pel disseny de colpejar les classes treballadores en les seves forces vives: en altres paraules, d'exterminar físicament, i completament, si fos possible, les seves elits.

V. Llei burgesa i llei proletària

La repressió és una de les funcions essencials de tot poder polític. L'Estat revolucionari, en la seva primera fase d'existència si més no, la necessita més que qualsevol altre. Però sembla que, en els seus tres elements fonamentals – policia, exèrcit, tribunals, presons – el mecanisme de la repressió i de la coerció quasi no varia. Acabem d'estudiar una policia secreta. Hem baixat fins els seus reductes més bruts i secrets. I hem constatat la seva impotència. Aquesta arma, en mans de l'antic règim, vam dir, no podia salvar-lo ni podia matar la revolució. Admetérem, tot i això, la decisiva eficàcia d'aquesta arma en mans de la revolució. L'arma és la *mateixa* només en aparença: una institució, repetim-ho, sofreix profundes transformacions segons la classe a la qual serveix i els objectius que persegueix.

La Revolució Russa destruí l'aparell coercitiu de l'antic règim, de dalt a baix. Sobre aquestes runes jubilosament amuntegades creà el seu.

Esforcem-nos per esbossar les diferències fonamentals entre la repressió tal i com l'exerceix la classe dominant i la repressió tal i com l'exerceix la classe revolucionària. Dels principis generals que una anàlisi ens reveli, deduirem alguns corolaris sobre el paper de la policia en un bàndol i un altre.

En la societat burgesa, el poder és exercit per la minoria rica contra les majories pobres. Un govern no és més que el comitè executiu d'una oligarquia de financers recolzats per les classes privilegiades. La legislació destinada a mantenir en l'obediència el conjunt d'assalariats – la majoria de la població – ha de ser forçosament molt complexa i molt severa. Fa que tot atemptat seriós a la propietat amagui d'una manera o altra la supressió del culpable. Ja no es penja el lladre; i no perquè els principis "humanitaris" hagin "progressat", sinó perquè la proporció de forces entre les classes posseïdores i no posseïdores i també el desenvolupament de la consciència de classe dels pobres, ja no permet al jutge llençar-li un repte semblant a la misèria. Però ens limitem a seguir la legislació francesa que és d'una ferocitat mitja – el robatori qualificat és castigat amb treballs forçats; i el càstig de treballs forçats es compleix en condicions tals, s'agreuja de tal manera amb penes accessòries", que la vida del culpable queda quasi destruïda. Tot càstig de treballs forçats significa *el doble*: el condemnat està obligat a residir en alguna colònia un temps igual a la duració de la seva estança a la presó; els condemnats a més de 8 anys de treballs forçats queden obligats a residència perpètua a la Guayana. Es tracta de la més malsana de les colònies franceses! El confinament, pena "accessòria" perpètua, que també es compleix a la Guayana, bastant semblant de fet als treballs forçats, és precisament el destí dels reincidents de robatori no qualificat. Quatre condemnes per robatori, estafes, etc. el robatori successiu de 4 peces de cent *sous* constituiria un cas ideal; he vist molts expedients de confinats per saber què és dels casos d'aquest tipus – poden comportar confinament; també set condemnes per vagabunderia: en d'altres paraules, trobar-se set vegades seguides sense pa ni alberg en els carrers de París és un crim castigat amb *pena perpètua*- A Anglaterra i a Bèlgica, on existeixen *workhouses* (cases de treballs forçats) i *asils de mendicitat*, la repressió de la mendicitat i de la vagabunderia no és menys

implacable. Un altre tret. El patronatge té necessitat de mà d'obra i de carn de canó: la llei castiga implacablement l'avortament.

Amb la propietat privada i el sistema assalariat com a principi, cap remei eficaç pot ser aplicat a les malalties socials com la criminalitat. Una batalla permanent es lliura entre l'ordre i el crim; l'"exèrcit del crim" es diu, exèrcit de miserables, exèrcit de víctimes, exèrcit d'innocents inútil i indefinidament delmat. El següent encara no ha estat recalcat amb insistència suficient: *la lluita contra la criminalitat és un aspecte de la lluita de classes*. Tres quartes parts dels criminals de dret comú, si més no, pertanyen a les classes explotades.

El codi penal de l'Estat proletari, per regla general, no admet la pena de mort en matèria criminal (una altra cosa és que la supressió física de certs anormals incurables i perillosos sigui a vegades l'única solució). Tampoc admet penes a perpetuïtat. La pena més severa és de deu anys de presó. La privació de llibertat, mesura de seguretat social i de reeducació, que exclou la idea medieval del càstig, és la pena que s'imposa. En aquest domini i en la situació actual de la Unió de Soviets, les possibilitats materials són naturalment molt inferiors a allò que ve de gust. L'edificació de la societat nova – que serà sense presons – no comença per l'erecció de presons ideals. L'impuls existeix, sens dubte; ha començat una reforma profunda. Igual que el legislador, els tribunals tenen en compte, amb un clar sentit de classe, les causes socials del delinqüent. Veiem que el fet de trobar-se sense pa ni sostre constitueix un delictes greu a París; a Moscou és, si està en relació amb un delictes, una important circumstància atenuant.

Davant la llei burgesa, ser pobre és freqüentment un crim, sempre una circumstància agreujant o una presumpció de culpabilitat. Davant la llei proletària, ser ric fins i tot dins dels estrictes límits en què durant la NEP es permetia l'enriquiment, és sempre una circumstància agreujant.

VI. Els dos sistemes. Combatre els efectes o remuntar-se a les causes?

La gran doctrina liberal de l'Estat que els governants capitalistes no han derogat seriosament més que en temps de guerra – aleshores tenen el seu *capitalisme de guerra*, caracteritzat per l'estatització de la producció, el rigorós control del comerç i de la distribució dels productes (llibretes de racionament, l'estat de setge, etc.) – preconitza la no-ingerència de l'Estat en la vida econòmica. Aquesta doctrina es resumeix en economia política al *laissez-faire*, al *laissez-passer* de l'escola manchesteriana. Considera l'Estat principalment com a instrument de defensa col·lectiva dels interessos dels posseïdors; màquina de guerra contra els grups nacionals competidors, màquina de reprimir els explotats. Redueix al mínim les funcions administratives de l'Estat; és sota la influència del socialisme i sota la influència de la pressió de les masses que l'Estat ha assumit recentment la direcció de l'ensenyament públic. Les funcions econòmiques de l'Estat es redueixen, en la mesura del possible, a l'establiment de tarifes duaneres destinades a protegir els industrials contra la competència estrangera (la legislació laboral és sempre una conquesta del moviment obrer). En una paraula, el respecte a l'anarquia capitalista, és la regla de l'Estat. Que produeixi, vengui, revengui, especuli sense cap fre, sense tenir curar de l'interès general: està bé. La lliure concurrència és la llei del mercat. Les crisis es converteixen així en les grans reguladores de la vida econòmica; són les que reparen, a expenses dels treballadors, de les classes mitges inferiors i dels capitalistes més dèbils, els errors dels caps de la indústria. Fins i tot quan els grans trusts dicten la llei a tot el país, suprimint de fet la competència en bastos sectors de la producció i del comerç la vella doctrina de l'Estat, si no xoca amb els interessos dels reis de l'acer, del carbó, de la carn de porc o dels transports marítims, continua intacta: així passa als Estats Units.

L'enumeració d'aquests fets que tots hauríem de conèixer se'ns fa necessària per poder definir millor l'Estat obrer i camperol tal i com el realitza la Unió dels Soviets, amb la nacionalització del sòl, del subsòl, dels transports, de la gran indústria, del comerç exterior. L'Estat soviètic, governa la vida econòmica. Influeix diàriament i directa sobre els factors essencials de la vida econòmica. En els mateixos límits es permet la iniciativa capitalista, la controla i la regeix, exercint sobre ella una doble tutela: per la llei i per l'acció que anomenem *directa* sobre el mercat, el crèdit, la producció. La previsió de les crisis és una de les tasques més característiques de l'Estat soviètic. S'esforça per contenir les crisis als primers símptomes; no és exagerat preveure, en determinat moment del desenvolupament social, la seva completa eliminació.

On l'Estat capitalista en té prou per principi amb combatre els efectes darrers de les causes socials

que li estan vedades de tocar, l'Estat soviètic actua sobre aquestes causes. La indigència, la prostitució, la precària situació de la salut pública, la criminalitat, el deteriorament de les poblacions, el baix índex de natalitat no són sinó efectes de causes econòmiques profundes²⁶. Després de cada crisi econòmica augmenta la criminalitat; no pot ser d'una altra manera. I els tribunals capitalistes redoblen la seva severitat. Als trastorns provocats pel funcionament natural de l'economia capitalista – anàrquica, irracional, regida pels egoismes individuals i per l'egoisme col·lectiu de les classes posseïdores – la burgesia no coneix un altre remei que la repressió²⁷. L'Estat soviètic, en concentrar-se sobre les causes del mal, té evidentment menys necessitat de la repressió. Mentre més es desenvolupi, més eficaç serà la seva acció econòmica, concertada, previsor, i menys necessitat tindrà de la repressió, fins el dia en què una intel·ligent gestió de la producció suprimeixi, amb la prosperitat, mals socials com la criminalitat, el contagi de la qual s'esforça en minorar mitjançant la coerció... Es robarà menys quan la fam no existeixi; i es robarà menys encara quan el benestar de tothom s'hagi realitzat.

Des d'ara – i encara estem lluny de la meta – la nostra convicció és, contràriament a les aparences, que l'Estat soviètic utilitza la repressió infinitament menys que altres. Penseu en la situació econòmica actual de Rússia, un govern burgès no es veuria obligat a governar *per la força* infinitament més que l'Estat soviètic? El camperol està sovint descontent. Els impostos li semblen massa alts, els articles industrials molt cars. El seu descontentament sol traduir-se en actes que sovint podrien qualificar-se de contrarevolucionaris. Malgrat això, els camperols en el seu conjunt donaren als soviets la victòria militar – l'Exèrcit Roig estava compost principalment de camperols – i continuen recolzant-los. Un govern capitalista que els restituís la terra als latifundistes hauria de contenir i no podria fer-ho més que mitjançant una repressió continua i despiedada – la còlera de cent milions de camperols. Heus ací perquè caigueren tots els governs subornats per les forces estrangeres.

En la seva penúria actual, després d'anys de guerra imperialista, de guerra civil, de bloqueig, de carestia, assetjada per Estats capitalistes, objecte del bloqueig financer, d'intrigues diplomàtiques, de preparatius bèl·lics, la Unió Soviètica, semblant a un camp atrinxerat assetjat per l'enemic, ocupada a més amb les contradiccions internes, pròpies d'un període de transició tan difícil, encara té molta necessitat de la repressió. Seria equivocar-se molt creure conclosa l'etapa de les temptatives contrarevolucionàries. Però qualssevol que siguin les dificultats actuals de la Revolució Russa i les formes de resoldre-les, les característiques essencials de l'Estat soviètic no es modificaran i en conseqüència tampoc no ho farà el paper que la repressió hi ha jugat.

VII. La violència econòmica: per fam

S'oblida sovint aquesta altra veritat: que la societat soviètica, en el seu vuitè any de vida, no pot ser comparada en justícia a la societat burgesa, que gaudeix d'una tradició d'autoritat de diversos segles i de més d'un segle d'experiències polítiques. Molt abans de 1789, el tercer estat era, contra la vehement afirmació de Sièyes, una força respectada dins l'Estat. Els primers anys de desenvolupament econòmic de la burgesia no deixaren de ser anys d'una atroz dictadura de classe. Els falsificadors oficials de la història obliden voluntàriament la veritat sobre la primera meitat del segle XIX. El capitalisme modern, en el seu camí cap a l'opulència, passà sobre els cadàvers de moltes generacions de treballadors que habitaven estables, treballaven de sol a sol, desconeixien qualsevol llibertat democràtica i entregaven fins i tot els dèbils músculs dels xiquets de vuit anys a la fàbrica devoradora... Sobre els ossos, la carn, la sang i la suor d'aquestes generacions sacrificades s'erigí tota la civilització moderna. La ciència burgesa els ignora. Novament ens veiem forçats a remetre el lector a *El Capital* de Karl Marx. En el capítol XXIII trobarà pàgines

26 El baix índex de natalitat inquieta sensiblement els caps de la burgesia francesa. Les comissions instituïdes per investigar les seves causes han arribat a la conclusió, totalment justa, que aquest fenomen és característic d'un Estat de petits rendistes. Què pot fer-hi en contra el legislador? Només li queda amonestar platònicament el petit rendista egoista que només vol un fill.

27 Ja hem al·ludit en una altra banda les jornades de juny de 1848. És deplorable l'oblit en el qual ha caigut aquesta pàgina edificant i gloriosa de la història del proletariat francès. La burgesia de la II República travessava una crisi la conseqüència de la qual fou l'extensió de l'atur. Per al problema de l'atur només trobà una solució: promoure l'aixecament i després suprimir-lo. Paul-Luis ofereix en la seva *Histoire du socialisme français* un quadre concís d'aquests esdeveniments.

terribles sobre l'Anglaterra de 1846 a 1866. No resistim la temptació de citar algunes línies. Un metge, encarregat d'una enquesta oficial constata que “fins i tot entre els obrers de la ciutat, el treball que ordinàriament amb prou feines els permet no morir de fam, es prolonga més enllà de tota mesura... No hi ha dret a dir que el treball dóna per menjar a un home”. Un altre investigador constata que a Londres hi ha “vint grans barris poblats cadascun per prop de 10000 individus; la seva misèria sobrepassa tot el que es pot veure a Anglaterra”. “Newcastle – diu el doctor Hunter – ofereix l'exemple de com una de les millors castes de compatriotes ha caigut en una degeneració quasi salvatge per obra de circumstàncies purament exteriors: l'habitació i el carrer”. El *Standard*, diari conservador anglès, escriu el 5 d'abril de 1866, sobre els aturats de Londres: “Recordem el que sofreix la població. Mor de gana. Són 40000. I això en la nostra època, en un dels barris d'aquesta meravellosa metròpoli, al costat de la major acumulació de riqueses mai no vista en el món”. El 1846 la fam va matar a Irlanda més d'un milió d'individus... Això no afectà en la menor mesura la riquesa del país (Marx).

Per transformar en guinees constants i sonants amb l'efigie de la reina Victòria, la sang i la suor d'aquest poble miserable; per què els inútils condemnats pel desenvolupament del maquinisme i de les crisis a morir de misèria consentin en morir sense rebel·lar-se com a bèsties encadenades, quina formidable opressió no seria necessària? Ara percebem amb nitidesa un dels principals mitjans de violència capitalista: la fam. Fa mig segle que es pot parlar de terror econòmic. L'obrer amenaçat d'atur, amenaçat de morir-se de fam, treballa entre la xusma industrial, treballa com un brut per no morir-se de fam més que a la llarga: en quinze anys (no posseïm dades sobre la durada mitja de la vida d'aquests assalariats; ho deplem; aquestes xifres ho resumien tot). En els nostres dies és igual: a la violència econòmica per fam, amb tot, la més important, en definitiva l'única eficaç, la repressió no fa sinó proporcionar-li el complement exigít per “la defensa de l'ordre” capitalista contra determinat tipus de víctimes particularment inquietants (els malfactors) i contra els revolucionaris.

VIII. L'eliminació. Errors i abusos. Control

Repetim-ho: el terror és terrible. Durant la guerra civil, tot combatent – i aquesta guerra no coneix neutrals – arrisca la vida. Instruïda en l'escola dels reaccionaris, la classe obrera, a la qual els complots mantenen amenaçada d'assassinat, ha de colpejar ella mateixa els seus enemics mortals. La presó no intimida ningú; el motí arrenca fàcilment les portes encadenades que també obren la corrupció o l'ingeni dels conspiradors.

En el paroxisme de la lluita, una altra necessitat contribueix a estendre els estralls del terror. Des dels exèrcits antics, l'eliminació és el mitjà clàssic de mantenir disciplinades les tropes. Fou practicada durant la Gran Guerra, especialment en el front francès després dels amotinaments d'abril de 1917. No s'hauria d'oblidar. Consisteix en passar per les armes un d'entre cada deu homes, sense considerar la innocència o la culpabilitat individual. Sobre això, una consideració d'ordre històric. El 1871, els de la Comuna foren més que delmats pels versallesos. Ja hem citat el càlcul mitjà del número d'afusellats per Gallifet: 20000; la Comuna comptà amb 160000 combatents. La burgesia francesa, la més aclarida del món, la mateixa de Taine i de Renan, ens ensenya fins i tot amb xifres la temible lògica de la guerra de classes. Una classe no es declara vençuda mentre no se li infligeix una elevada quantitat de baixes. Suposem – i Rússia conegué situacions semblants durant els anys heroics de la Revolució – una ciutat de 100000 ànimes, dividida en 70000 proletaris (simplificant, proletaris i elements propers al proletariat) i 30000 persones pertanyents a la burgesia i a les classes mitjanes, habituades a considerar-se com a pertanyents a la classe dirigent, instruïda, posseïdora dels mitjans de producció. No resulta evident, sobretot si la lluita es circumscriu a la ciutat, que la resistència més o menys organitzada d'aquesta força contrarevolucionària no serà derrotada mentre no hagi sofert pèrdues bastant considerables? No resulta menys perillós per la revolució colpejar fort i no dèbilment?

La burgesia ha prodigat advertències sanguinolentes als explotats. Passa que ara els explotats es tornen contra ella. La història ho adverteix: com més sofriments i misèries la burgesia hagi ocasionat a les classes treballadores, amb més deler resistirà el dia de l'ajustament de comptes i més car ho pagarà.

Igual que el Tribunal Revolucionari, de la Revolució Francesa, només que amb procediments en

general una mica menys sumaris, la *Cheka* de la Revolució Russa jutjava irrecusable, implacablement els seus enemics de classe; igual que el Tribunal Revolucionari, jutjava menys per càrrecs i acusacions concretes que per l'origen social, per l'actitud política, per la mentalitat, per la capacitat de danyar l'enemic. Es tractava més de colpejar una classe a través dels seus homes que de sospesar fets concrets. La justícia de classe no es deté en l'examen de casos *individuals* sinó en els períodes de calma.

Els errors, els abusos, els excessos ens semblen funestos, sobretot davant dels sectors socials que el proletariat ha de intentar agrupar: camperolat mitjà, capes inferiors de les classes mitjanes, intel·lectuals sense sort; igual com en relació amb els dissidents de la revolució, revolucionaris sincers als quals les ideologies massa allunyades de la comprensió de les realitats de la revolució fan adoptar actituds objectivament contrarevolucionàries. Recordo aquells anarquistes que quan la flota roja defensava desesperadament Kronstadt i Petrograd (1920) contra una esquadra anglesa, continuaven impertorbament, a bord d'alguns bucs, la seva bona i vella propaganda antimilitarista! Penseu també en els socialistes-revolucionaris d'esquerra que, el 1918, s'esforçaven per ficar la República dels Soviets, desproveïda d'exèrcit i de tot tipus de recursos, en una nova guerra contra l'imperialisme alemany, encara vigorós. Entre aquests "revolucionaris" equivocats i els homes de l'antic règim, la repressió revolucionària s'esforça i haurà d'esforçar-se sempre per distingir; però no sempre és possible aconseguir-ho.

En tota batalla social, determinat percentatge d'excessos, d'abusos, d'errors no podran ser evitats. El deure del partit i de tot revolucionari és treballar per minorar-los. La seva importància en definitiva, no depèn sinó dels següents factors:

- 1) La proporció de les forces enfrontades i el grau d'acarnissament de la lluita;
- 2) el grau d'organització de l'acció; l'eficàcia del control del partit del proletariat sobre l'acció;
- 3) el grau de cultura de les masses proletàries i camperoles.

Una certa crueltat resulta de les circumstàncies materials de la lluita: plenes, les presons d'una revolució proletària no suporten, en allò relatiu a la higiene, la comparació amb les "bones presons" de la burgesia...en temps normals. En les ciutats assetjades, on regnen la gana i el tifus, en aquestes presons es mor una mica més que fora. Què fer? Quan la presó està plena d'obriers i de camperols, aquesta ociosa qüestió no preocupa ni tan sols els filantrops. Quan els *communards* presoners en el camp de Satory dormien a cel obert sobre el fang i les pedres, tremolant en les nits gelades, sota la pluja torrencial – amb prohibició d'incorporar-se, ordre als sentinelles de disparar sobre qualsevol que s'incorporés, un gran filòsof, Taine, escrivia: "Aquests miserables es posaren fora de la humanitat..."

Al dia següent de prendre el poder, el proletariat, sol·licitat per innombrables tasques, es resol, naturalment per les més importants: avituallament, organització urbana, defensa exterior i interior, inventari dels béns expropiats, embargament de riqueses. Consagra a això les seves millors forces. Per la repressió revolucionària no queda – i és una causa d'errors i d'abusos – més que un personal subaltern sota la direcció d'homes que han de buscar-se entre els més fermes i purs (cosa que feu la dictadura del proletariat a Rússia – Djerjinsky – i a Polònia – Otto Corvin). Els assumptes de la defensa interior d'una revolució són els més delicats, els més difícils, els més dolorosos i a vegades els més espantosos. Els millors d'entre els revolucionaris amb elevada consciència, esperit escrupulós i caràcter ferm han de consagrar-se-li.

A través d'ells s'exerceix el control del partit. Aquest control, moral i polític, permanent en aquest i els altres dominis, expressa alhora la intervenció de la elit més conscient – de la classe obrera, i la intervenció una mica menys directa de les masses populars sota el control efectiu d'aquells pels que el partit està present en tots els actes de la seva vida. També garanteix l'esperit de classe de la repressió. Les possibilitats d'errors i d'abusos es reduiran en la mesura en què les forces d'avantguarda del proletariat puguin actuar en aquest sector.

IX. Repressió i provocació

Durant el nostre estudi sobre l'*Ojrana*, ens ocuparem abastament de la provocació. Aquesta no és un element necessari en la tècnica de tota policia. La tasca d'una policia és la de controlar, la de saber, la de prevenir. No la de provocar, cultivar o suscitar. En l'Estat burgès, la provocació judicial policíaca, quasi desconeguda en les èpoques d'estabilitat, pren una importància creixent a mesura que el règim declina, es debilita, rellisca a l'abisme. N'hi ha prou amb l'actualitat per convèncer-nos. Pràcticament insignificant en aquest moment en el moviment obrer de França, Bèlgica, Anglaterra, països amb una relativa prosperitat capitalista, la provocació no tingué en Alemanya, immediatament després de les crisis revolucionàries de finals de 1923, una importància menor de la que tingué a Rússia després de la revolució derrotada de 1905. El procés de Leipzig, anomenat de la "*cheka* alemanya", durant el qual es veié la policia berlinesa muntar, a casa d'un dels defensors del socialista Kurt Rosenfeld, un robatori nocturn (abril-maig de 1925), revela en la Seguretat General del Reich, estils molt semblants als de l'*Ojrana*. En un altre país, on la reacció s'enfronta des de fa gairebé dos anys amb una revolució popular – Bulgària –, el mateix fenomen, però encara més accentuat. A Polònia, la provocació s'ha convertit en l'arma per excel·lència de la reacció contra el moviment obrer. Limitem-nos a aquests exemples.

La provocació policíaca és principalment l'arma – o el mal – dels Règims en descomposició. Conscient de la seva impotència per prevenir o per impedir, la seva policia suscita iniciatives que reprimeix immediatament. La provocació és també un fet espontani, elemental, resultant de la desmoralització d'una policia acorralada, desbordada pels esdeveniments, que no pot amb una tasca infinitament superior a les seves forces i que intenta justificar si més no l'atenció i el favor dels seus patrons.

X. Quan és eficaç la repressió?

L'*Ojrana* no pogué impedir la caiguda de l'autocràcia.

Però la *Cheka* contribuí poderosament a impedir el derrocament del poder dels soviets.

L'autocràcia russa, més que ser derrocada, caigué per sí mateixa. En tingué prou amb una empena. Aquell vell edifici corcat, del qual la immensa majoria de la població en desitjava la caiguda, s'enfonsà. El desenvolupament econòmic de Rússia necessitava una revolució. Què podia contra això la Seguretat General? La incumbia posar remei als conflictes d'interessos enfrontats, irreconciliables, decidits a tot per sortir d'una situació que oferia una altra sortida que la guerra de classes, conflicte entre la burgesia industrial i financera, els grans latifundistes, la noblesa, els intel·lectuals, els desclassats, el proletariat i les masses camperoles? La seva acció no podia proporcionar-li a l'antic règim, fins i tot a condició de comptar amb hàbils mesures de política general, més que recursos limitats. Aquell cordó de policies i d'agents provocadors intentava contenir l'impuls de l'onada contra el vell escull esquerdat, balandrejant, que aviat els enterraria sota les seves restes. Quina ironia!

La *Cheka* no complí funcions tan absurdes.

En un país dividit en *blancs* i *roigs*, on els roigs eren forçosament majoria, busca l'enemic, el desarma, el colpeja. No és sinó una eina en mans de la majoria contra la minoria, una arma entre moltes altres, accessòria després de tot, i que no adquireix gran importància més que en raó del perill de què la revolució sigui ferida al cap pels cops de l'enemic. S'explica que al dia següent d'haver pres el poder, Lenin passà una nit en clar redactant el decret d'expropiació de la terra. "Amb què tinguem temps de promulgar-lo", deia. "a veure qui intenta aleshores derogar-lo". L'expropiació dels dominis senyorials proporcionà instantàniament als bolxevics el recolzament de cent milions de camperols.

La repressió és eficaç quan complementa l'efecte de mesures eficaces de política general. Abans de la Revolució d'Octubre, quan el gabinet de Kerensky refusa satisfer les demandes dels camperols, la detenció dels agitadors revolucionaris no feia més que augmentar la irritació i la desesperació als llogarets. Després del desplaçament de les forces socials operat en els camps per l'expropiació dels dominis, l'interès dels camperols els porta a defensar el poder dels soviets; la detenció dels agitadors socialistes-revolucionaris o monàrquics, decidits els uns a explotar en els camps la seva passada popularitat i els altres a especular amb l'esperit religiós, suprimí una font de confusions.

La repressió és una arma eficaç en mans d'una classe enèrgica, conscient del què vol i que serveix

els interessos de la immensa majoria. En mans d'una aristocràcia degenerada, els privilegis de la qual constitueixen un obstacle al desenvolupament econòmic de la societat, és històricament ineficaç. No ho dissimulem més: a una burgesia forta en els períodes decisius, li pot prestar quasi els mateixos serveis que al proletariat durant la guerra civil.

La repressió és eficaç quan *va en el sentit del desenvolupament històric*; és, al cap i a la fi, impotent quan va en contra del sentit del desenvolupament històric.

XI. Consciència del risc i consciència del fi

En vint ocasions, tant durant el més intens de la guerra civil com abans de la presa del poder, Lenin es dedicà a restablir les teories de Marx sobre la desaparició de l'Estat i sobre l'abolició final de la violència en la societat comunista. Una de les raons que invoca per preconitzar la substitució de la paraula *socialdemòcrata* per la paraula *comunista* per la designació del partit bolxevic, és que "el terme socialdemòcrata és científicament inexacte. La democràcia és una de les formes de l'Estat. Però, com a marxistes, estem contra tot Estat²⁸. També recordem un article que escrigué en temps difícils, amb ocasió del primer de maig (de 1920, ens sembla). El puny de ferro del partit proletari encara mantenia el comunisme de guerra. El terror roig només estava abaltit. Per sobre d'aquest present heroic i terrible, els homes de la revolució mantenien els ulls calmadament fixes en la meta. Tancat a tot utopisme, desmenjat dels somnis, però dedicat indestructiblement a la consecució dels objectius essencials de la revolució, Lenin, cap indiscutit del primer Estat proletari, Lenin, l'animador d'una dictadura, evocava en un futur en el qual el treball i la repartició del producte estarien regits pel principi: "De cadascú segons les seves capacitats, a cadascú segons les seves necessitats".

La diferència fonamental entre l'Estat capitalista i l'Estat proletari és aquesta: l'Estat dels treballadors treballa per la seva pròpia desaparició. La diferència fonamental entre la violència-repressió exercida per la dictadura del proletariat, és que aquesta última constitueix una arma necessària de la classe treballadora per l'abolició de tota violència.

No s'ha d'oblidar mai. La consciència dels objectius suprems també és una força.

A finals del segle anterior es podia alimentar el gran somni d'una transformació social idíl·lica. Generosos esperits s'hi dedicaren, menystenint o deformant la ciència de Marx. S'imaginaven la revolució social com l'expropiació quasi indolora d'una ínfima minoria de plutòcrates. Perquè el proletariat magnànim, trencant les velles espases i els fusells moderns, no hauria de perdonar els seus desposseïts explotadors de la vigília? Els últims rics s'extingirien pacíficament, ociosos, envoltats d'un menyspreu burleta. L'expropiació dels tresors acumulats pel capitalisme, unida a la reorganització racional de la producció, li proporcionaria a la societat sencera, en el seu moment, la seguretat i la comoditat. Totes les ideologies obreres de preguerra, estaven més o menys penetrades d'aquestes falses idees. El mite radical del progrés les dominava. Mentrestant, els capitalistes perfeccionaven la seva artilleria. En la II Internacional, un grapat de marxistes revolucionaris desentranyaven sols les grans vessants del desenvolupament històric. A França, entorn el problema de la violència revolucionària, alguns sindicalistes revolucionaris hi veien clar. Però el capitalisme, en una altra època injust i cruel sens dubte, però creador de riqueses, es convertí, en l'apogeu de la seva història, que comença el 21 d'agost de 1914, en l'exterminador de la seva pròpia civilització, en l'exterminador dels seus pobles... Desenvolupat prodigiosament durant un segle de descobriments i de tasca acarnissada, amb tècnica científica en mans dels grans burgesos, dels caps de bancs i trusts, es tornà contra l'home. Tot el què servia per produir, per estendre el poder humà sobre la naturalesa, per enriquir la vida, serví per destruir i per matar amb un poder sobtadament crescut. N'hi ha prou amb una tarda de bombardeig per destruir una ciutat, obra de segles de cultura. N'hi ha prou amb una bala de 6 mil·límetres per parilitzar el cervell més ben organitzat. No podem ignorar que una nova conflagració imperialista podria ferir de mort la ja suficientment colpejada civilització europea. És raonable preveure, a causa del progrés de l'"art militar" la despoblació de països sencers per una aviació proveïda d'armes químiques, l'enorme perill de les quals denuncià el 1924 la Societat de Nacions – i no se l'acusarà de demagogia revolucionària! – en un document oficial. Quan encara no han acabat de ser condicionats en els

---

28 Vegi's Victor Serge, *Lenine*, 1917. Librairie du Travail, París, 1925.

monuments patriòtics la sang i els ossos de milions de morts de 1914-18, aquesta amenaça plana novament sobre la humanitat. Tenint en compte les dures realitats de la revolució, és necessari recordar aquestes coses. Els sacrificis imposats per la guerra civil, la implacable necessitat del terror, els rigors de la repressió revolucionària, els errors ineluctables i dolorosos apareixen aleshores reduïts a les seves justes proporcions. Són mals ínfims comparats amb aquestes immenses calamitats. Si no estigués de més, la sola ossera de Verdun els justificaria abastament. “La revolució o la mort”. Aquesta frase d’un combatent de Verdun segueix sent una profunda veritat. En les properes hores terribles de la història, aquest serà el dilema. Haurà arribat el moment per la classe obrera de complir amb aquesta dura, encara que saludable i salvadora tasca: la revolució.